

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Heliis Pöder

VANEMATE HOIAKUTE, HINNANGUTE JA TEGEVUSTE VÕRDLUS NING NENDE
SEOS 7–10-AASTASTE LASTE RAHATARKUSE KUJUNDAMISEL JA TASKURAHHA
ANDMISEL

Magistritöö

Juhendaja: Algõpetuse nooremlektor Külli Hiimäe-Metsar

Tartu 2026

Kokkuvõte

Vanemate hoiakute, hinnangute ja tegevuste võrdlus ning nende seosed 7–10-aastaste laste rahatarkuse kujundamisel ja taskuraha andmisel

Rahatarkus on võtmepädevus, mille esmased teadmised ja harjumused omandatakse varases lapsepõlves, eelkõige oma vanematelt. Kodune rahatarkuse õpetus ei piirdu teoreetiliste selgitustega, vaid hõlmab vanemate eeskuju, väärtushinnanguid ning lapsele loodud võimalusi praktiliseks kogemuseks, sealhulgas taskuraha andmist. Magistritöö eesmärk on võrrelda vanemate hinnanguid enda ja oma 7–10-aastaste laste rahatarkusele ning analüüsida, kuidas vanemate hoiakud ja tegevused on seotud laste rahatarkuse kujunemisega. Uuringu läbiviimiseks kasutati üle-eestilist ankeetküsitlust, millele vastas 101 sihtgrupi lapsevanemat. Andmeanalüüsis rakendati kombinatsiooni kvantitatiivsest (valikvastustega küsimused) ja kvalitatiivsest (avatud küsimused) lähenemisest. Siinse töö tulemustest selgus, et üle poolte vanematest hindab oma finantsteadmisi kõrgelt ning kõik vastanud peavad rahatarkuse varast õpetamist oluliseks sõltumata pere majanduslikust seisust. Koduses kasvatuses väärtustatakse enim praktiliste harjumuste kujundamist, samas kui koolilt oodatakse süsteemset tuge laste teadmiste kinnistamisel. Töö tulemusena leitakse, et lapse aktiivne kaasamine pere rahalistesse otsustesse ning taskuraha andmine toetavad vanemate hinnangul lapse rahatarkuse kujunemist.

Võtmesõnad: rahatarkus, 7–10-aastased lapsed, vanemad, hinnangud ja hoiakud, praktilised tegevused, taskuraha

Abstract

Comparison of parents' attitudes, evaluations, and behaviours and their relationships in shaping financial literacy and providing pocket money for children aged 7–10.

Financial literacy is a key competence, with its fundamental knowledge and habits acquired in early childhood, primarily from one's parents. Financial education at home is not limited to theoretical explanations, it also encompasses parents' role modelling, values and the opportunities they create for the child to gain practical experience, including the provision of pocket money. The aim of this master's thesis is to compare parents' assessments of their own financial literacy and that of their 7–10-year-old children and to analyse how parents' attitudes and practices are related to the development of children's financial literacy. A questionnaire survey was used to conduct the study, with responses collected from 101 parents. A mixed-methods approach was employed in the data-analysis, combining quantitative (multiple-choice questions) and qualitative (open-ended questions) methods. The results of the present study indicate that more than half of the parents assess their own financial knowledge as high and all respondents consider the early teaching of financial literacy to be important, regardless of the family's economic situation. In the home environment, the development of practical habits is valued most, while schools are expected to provide systematic support in reinforcing children's knowledge. As a result of the study, it was found that actively involving the child in family financial decisions and the provision of allowance supports the development of child's financial competence.

Keywords: financial literacy, 7–10-year-old children, parents, assessments and attitudes, practical activities, allowance

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade.....	6
1.1. Finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse olemus ja olulisus	6
1.2. 7–10-aastaste laste rahatarkust kujundavad tegurid	7
1.2.1 Laste rahatarkuse kujundamine koolis	8
1.3. Meetodid laste rahatarkuse arendamiseks koduses kasvatuses	9
1.4. Taskuraha kui rahatarkuse praktiline õppevahend.....	10
1.5. Uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused	11
2. Metoodika.....	12
2.1. Valim.....	12
2.2. Andmete kogumine küsimustikuga	13
2.3. Andmeanalüüs	14
3. Tulemused	16
3.1. Vanemate enesekohased hinnangud rahatarkusele ja sellega seotud tegurid.....	16
3.2. Vanemate arvamused ja ootused lastele rahatarkuse õpetamisel	18
3.3. Koduste kasvatusmeetodite seos laste hinnangulise rahatarkusega ning vanemate suunamisviise võrdlev analüüs	21
3.4. Laste hinnangulises rahatarkuses ilmnevad erinevused seoses taskuraha andmisega...	23
4. Arutelu	26
4.1. Töö piirangud, praktiline väärtus ning soovitus edasisteks uuringuteks	30
Tänuõnad	31
Autorsuse kinnitus.....	31
Kasutatud kirjandus.....	32
Lisa 1. Uuringus osalemise kutse koolide direktoritele	
Lisa 2. Uuringus osalemise kutse lapsevanematele	
Lisa 3. Ankeetküsimustik	
Lisa 4. Koodipuu küsimuse <i>Mis on teie jaoks rahatarkus</i> alusel	
Lisa 5. Lapse rahatarkuse taseme hinnangu võrdlus sõltuvalt õppevahendi kasutusest	
Lisa 6. Lapse rahatarkuse koondhinnangu võrdlus sõltuvalt õppevahendi kasutusest	
Lisa 7. Lastevanemate nõuanded teistele vanematele lapse rahatarkuse arendamiseks	

Sissejuhatus

Finantskirjaoskust ehk rahatarkust – kuidas teadlikult käituda praeguse ja tulevase rahaga – peetakse finants- ja tööturul oluliseks pädevuseks, hõlmates individuaalset vastutust ja iseseisvat toimetulekut (Cannistrà *et al.*, 2022; Rahandusministeerium, 2024). Rahatarkust seostatakse aruka finantskäitumisega läbi elu, näiteks pangakonto omamise, madalama võlakooormuse ja pensionieaks planeerimisega (Cannistrà *et al.*, 2022). Rahatarkuse tähtsuse tõus ühiskonnas tuli esile juba 2012. aastal Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) poolt finantskirjaoskuse teema lisamisel rahvusvahelisse õpilaste hindamise programmi PISA (Oberrauch *et al.*, 2025). Kuigi Eesti 15-aastased õpilased said PISA 2018 finantskirjaoskuse uuringus teiste osalejate seas kõrgeima tulemuse (Riitsalu, 2020), peab suur osa 18–19-aastaseid noori finantsteemasid siiski keeruliseks, ega käitu vastavalt teadmistele (Civitta Eesti AS, 2020; GScore, 2025).

Kuna varases eas omandatud rahalised teadmised mõjutavad märkimisväärselt inimese heaolu täiskasvanueas, siis on erinevate riikide uuringutes leitud, et koolis tuleb finantsharidusega alustada juba algklassides (Civitta Eesti AS, 2020; Henderson *et al.*, 2021; Kuzma *et al.*, 2022). Lisaks koolile mõjutab lapse rahatarkust enim tema perekond – vanemate eeskuju, hoiakud ja haridus (Agnew & Sotardi, 2025; Cannistrà *et al.*, 2022; OECD, 2024; Vaahtoniemi *et al.*, 2023). Ühe tõhusaima praktilise rahatarkuse õppemeetodina koduses kasvatuses tuuakse esile taskuraha, mis pakub lapsele võimalust õppida raha väärtust, teadlikku kulutamist, eelarvestamist ja säästmist (Béres *et al.*, 2024). Varane kogemus isikliku raha kasutamisega loob eeldused vastutustundlikuks finantskäitumiseks täiskasvanueas, aidates ennetada võimalikke rahalisi raskusi tulevikus (Kaiser & Menkhoff, 2020; Riitsalu, 2020).

Ehkki vanemad on laste peamine finantsinfo allikas, puudub autorile teadaolevalt Eestis ülevaade 7–10-aastaste laste vanemate hinnangutest, arvamustest ja praktilistest tegevustest, mil viisil koduses kasvatuses laste rahatarkust kujundatakse. Teema uurimine on vajalik, et selgitada välja laste finantskäitumist mõjutavad tegurid just lastevanemate vaatepunktidest ja kogemustest lähtuvalt. Tulenevalt rahatarkuse arendamise teema uudsusest antud vanuserühmas, on magistritöö eesmärk võrrelda vanemate hinnanguid enda ja oma 7–10-aastaste laste rahatarkusele ning analüüsida, kuidas vanemate hoiakud ja tegevused on seotud laste rahatarkuse kujunemisega. Uurimus loob aluse teadlikumale finantskasvatusele koduses kasvatuses ning pakub tuge haridusasutustele õppe- ja toetusmaterjalide arendamiseks.

Töö teoreetilises osas antakse ülevaade rahatarkuse olemusest ja olulisusest, selle kujunemise teguritest, kooli ja vanemate tegevustest ning meetoditest laste rahatarkuse arendamisel, tuues eraldi välja taskuraha kui pedagoogilise vahendi kogemusõppes ja praktilises õpikeskkonnas. Metoodika peatükis kirjeldatakse uurimuse läbiviimist ja andmeanalüüsi. Seejärel analüüsitakse ja esitatakse tulemused, mille üle arutletakse töö viimases osas. Lisaks tuuakse välja töö väärtused, piirangud ning ettepanekud edasisteks uuringuteks.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse olemus ja olulisus

Finantskirjaoskust, sünonüümina rohkem tuntud ka kui rahatarkust, peetakse oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumiks, mis on vajalik rahaasjades arukate otsuste langetamiseks (Rahandusministeerium, *s.a.*). Inflatsioon, tehnoloogia areng, muutuvad pensionisüsteemid, uued investeerimisinstrumendid, suurenenud ohufaktorid ja kriisid üle maailma, näiteks sõda Ukrainas – on mõned põhjused finantsteadmiste pidevaks täiendamiseks (Kaiser & Lusardi, 2024; Lusardi & Messy, 2023). Seoses igapäevaelus toimetuleku keerukusega on finantsteadmiste olemasolu vajalik, et aidata maandada finantsriske, osaleda aktiivselt majanduselus ning kindlustada nii isiklikku kui ka ühiskondlikku heaolu (Lusardi & Messy, 2023; Riitsalu, 2020). Rahatarkus isikliku heaolu komponendina on välja toodud Ungaris läbiviidud uuringus, kus selgus, et finantsteadmised vähendavad ärevust majandusküsimustega tegelemisel (Béres *et al.*, 2024).

Kõrgem enesehinnang oma rahatarkusele korreleerub mõtestatud säästmisega – kui madalama enesehinnanguga inimesed säästavad peamiselt turvatunde tekitamiseks, siis finantsiliselt enesekindlamad inimesed fokuseerivad teadlikult hädaolukordade reservile ja tulevikuinvesteeringutele (Csiszárík-Kocsir, 2023). Seevastu Tšiili noorte uuring toob välja, et teadmiste puudumine seostub planeerimisraskustega, suurema sõltuvusega sotsiaaltoetustest ja majanduslike puudujääkidega, mis tekitavad inimestes finantsilist ebakindlust (Fuentes-Mella *et al.*, 2021). Kanada uuringute kohaselt on keskkooli jõudmise ajaks perekonna ja ühiskonna mõju kujundanud noorte finantsalased hoiakud ja harjumused ning keeruline on hiljem muuta harjumusi, mis pole ühiskonnas toimetulekuks piisavad (Henderson, 2021).

PISA 2022 tulemused näitavad, et finantsteadmiste praktiline väärtus avaldub noorte oskuses säästa ja oste planeerida (OECD, 2024). See-eest Cannistrà jt (2022) uuring viie Euroopa riigi põhjal viitab puudujäägile koduses kasvatuses – vähene finantsharidus kodus

peegeldub Eesti ja Itaalia õpilaste madalas enesehinnangus oma rahatarkusele, kus keskmiseks hindeks kujunes vaid 2,1–2,4 neljapallisel skaalal. Ettevalmistuseta sisenemine täiskasvanuikka võib selgitada Rahandusministeeriumi (2023) leide, mille kohaselt on Eesti elanikud kogenud enam olukorda, kus nende sissetulekud ei kata kõiki kulutusi ning ligi neljandikul elanikkonnast puuduvad säästud kriisiolukordadeks.

1.2. 7–10-aastaste laste rahatarkust kujundavad tegurid

Kuna lapsepõlves on õppimisvõime suurem kui täiskasvanueas (Piaget, 1970), peetakse varast rahatarkuse kujundamist tõhusaks ja jätkusuutlikuks viisiks sotsiaalsete probleemide ennetamisel ning pikaajalise majandusliku heaolu tagamisel (Kaiser & Menkhoff, 2020; Kuzma *et al.*, 2022). Nii Eesti kui ka rahvusvahelised uuringud näitavad, et algkoolis ning osaliselt juba lasteaias kujundatav rahatarkus loob aluse jätkusuutlikele finantsharjumustele, tugevdab enesekindlust teadlike otsuste tegemisel ning toetab säästmis- ja investeerimisvalmiduse kujunemist täiskasvanueas (Civitta Eesti AS, 2020; Fuente-Mella, 2021; Mancone *et al.*, 2024). Varase rahatarkuse õpetamise olulisust toetavad ka Kaiser ja Menkhoff (2020), kelle meta-analüüs näitab, et finantsharidus parandab nii finantsteadmisi kui ka -käitumist, viidates vajadusele alustada rahatarkuse arendamist juba varases eas.

Rahvusvahelises võrdluses on laste finantsteadmiste peamisteks kujundajateks elukoht ja haridussüsteem (Cannistrà *et al.*, 2022), kuid sotsiaalses keskkonnas avaldavad laste rahatarkusele otsest mõju sugulased, eakaaslased (Puspitarona *et al.*, 2019) ning eelkõige nende oma vanemad (Béres *et al.*, 2024; OECD, 2020; Puspitarona *et al.*, 2019). Perekonna määravat rolli rahatarkuse kujunemisel tõendab PISA 2018 uuring, kus 95% Eesti õpilastest nimetas peamise infoallikana oma vanemaid. Koduse suunamise olulisust peegeldab asjaolu, et õpilased, kes vanematega finantsteemadel ei arutle, saavutasid testis keskmiselt 50 punkti madalama tulemuse kui eakaaslased, kes on kodus aruteludesse kaasatud (Riitsalu, 2020).

Euroopa riikides on laste finantspädevuse kujunemine tihedalt seotud kodu sotsiaalmajandusliku tausta ja vanemate enda rahaliste teadmistega. Teadlikumast keskkonnast pärit lapsed saavutavad rahatarkuse testides kõrgemaid tulemusi, samas kui madalama finantskirjaoskusega peredes on lastel suurem risk kogeda raskusi nii teadmiste omandamisel kui ka hilisemas toimetulekus (Cannistrà *et al.*, 2022; Vaahtoniemi *et al.*, 2023). Agnew ja Sotardi (2025) osutavad, et majanduslikult kindlustatumad pered on finantsküsimustes lastega läbipaistvamad, kaasavamad ja avatumad. Lisaks näitavad uuringud soolist erisust, kus emad hindavad oma finantsalast pädevust sageli isadest madalamalt, kuid

omavad seevastu suuremat valmidust ja motivatsiooni panustada lapse rahatarkuse arendamisse (Agnew & Sotardi, 2025; Bucher-Koenen *et al.*, 2021).

Uuringud osutavad, et vanemlik eeskuju ja aktiivne kaasatus on lapse rahatarkuse kujunemisel üks mõjukamaid komponente (Amagir *et al.*, 2018), kuid sageli on nad enda finantsteadmistes ebakindlad (Civitta Eesti AS, 2020). Eesti elanike finantskirjaoskuse uuringu (2019) kohaselt on elanikkonna enesehinnangud muutunud vastandlikumaks ning teoreetilised teadmised ei rakendu sageli praktikas. Sarnast ebakindlust enesehinnangutes on täheldatud ka Soome täiskasvanute puhul (Vaahtoniemi *et al.*, 2023). Seetõttu eeldab tulemusliku ja järjepideva rahatarkuse kujundamine kodu ja kooli vahelist koostööd ning metoodilist lähenemist, et ühtlustada erineva taustaga laste finantsalaseid lähtepunkte (Sulistyowati *et al.*, 2024; Susanti & Kemala, 2023).

1.2.1 Laste rahatarkuse kujundamine koolis

Ehkki rahatarkuse tähtsus haridusasutustes on teadvustatud, varieerub selle teema korraldus Euroopa koolisüsteemides suuresti. Näiteks viies Euroopa riigis läbiviidud uuringust selgus, et Itaalia ja Slovakkia õppekavades puuduvad finantsharidust edendavad elemendid (Cannistrà *et al.*, 2022), mistõttu neis riikides tehtud testid näitavad ka rahatarkuse madalat taset (Mancone *et al.*, 2024). Sellele viitavad ka PISA 2022 uuringu tulemused, millest selgus, et ligikaudu 20% õpilastel mõnes juhtivas tööstusriigis, nagu Itaalias, puuduvad finantskirjaoskuse põhiteadmised (Lusardi & Messy, 2023). Kuigi Eesti, Hollandi ja Belgia haridussüsteemid panustavad järjepidevalt finantspädevuse edendamisse ja õpilased saavutavad rahvusvahelistes testides kõrgeid tulemusi, esineb ka nendes riikides spetsiifilisi õpilasgruppe, kelle teadmiste tase on murettekitavalt madal (Cannistrà *et al.*, 2022). Ühtlustamiseks finantshariduse kvaliteeti on Euroopa Liit ja OECD loonud finantsalase pädevuse raamistiku, mille kohaselt peaksid 6–10-aastased lapsed omandama baasteadmised raha väärtusest, maksevahenditest, säästmisest ning laenamisega kaasnevatest riskidest (European Union & OECD, 2023).

Vaatamata riiklikule süsteemile valmistab finantshariduse pakkumine raskusi paljudele õpetajatele, kellel võib olla puudu metoodilisi vahendeid või spetsiifilisi teadmisi (Perdanasari *et al.*, 2019). Ka Eestis läbiviidud uuring kinnitab, et klassiõpetajad vajavad rahatarkuse tõhusamaks õpetamiseks täiendavat tuge ja materjale (Pärn, 2023). Õpetajate ebakindlus võib tingida ebaühtlase õppekvaliteedi, kus rahatarkuse õpetamine sõltub kooli initsiatiivist või konkreetse õpetaja huvist (Cannistrà *et al.*, 2022).

Eesti riiklikus õppekavas sisalduvad I kooliastme rahatarkuse õpitulemused vaid inimeseõpetuse ainekavas, keskendudes töö ja raha seostele, finantsmõistetele ning taskuraha kasutamisele (Ainevaldkond „Sotsiaallained”, 2023). Õpetajate toetamiseks on Rahandusministeerium (*s.a.*) koondanud kodulehele eakohased ja praktilised õppematerjalid, mis aitavad muuta teoreetilised teadmised õpilastele arusaadavaks. Perdanasari jt (2019) kinnitavad, et finantshariduse efektiivsus koolis sõltub suuresti meetodite sobivusest õpilaste vanusega, kuna see mõjutab nende võimet õpitut mõista. Samuti suurendab koolides omandatud rahatarkuse tõhusust, kui õppeprotsessi on lõimitud praktilised ülesanded, näiteks eelarve koostamine (Kaiser & Menkhoff, 2020; Koposko & Hershey, 2014). Seega on edukaks finantskäitumiseks vajalik tugev finantshariduslik põhi koolist, aga ka kodused arutelud ja avatud suhtlus rahast (Grohmann *et al.*, 2015).

1.3. Meetodid laste rahatarkuse arendamiseks kodus kasvatuses

Lapse rahatarkuse kujundamine varases koolieas nõuab süsteemset lähenemist, kuhu on lõimitud kooliharidus, lapse isiklik kogemus ja vanemate teadlik suunamine (Puspitarona *et al.*, 2019). Varakult omandatud finantsteadmised ja hoiakud loovad aluse säästmisvõimele ja rahalisele stabiilsusele, tõstes finantsalast enesetõhusust tulevikus (Csiszárík-Kocsir, 2023). Lapse rahatarkuse kujunemine on astmeline protsess, mis algab vanemate eeskuju jälgimisest ja baasoskuste, näiteks arvutamise omandamisest ning liigub järk-järgult keerukamate oskusteni, milleks on eesmärkide seadmine, finantsinstrumentide haldamine ning toimetulek reklaami- ja tarbimissurvega (Béres *et al.*, 2024).

Venemaa eelkooliealiste laste seas läbiviidud uuringus tuuakse välja, et varase rahatarkuse eesmärk ei seisne keerulise teooria õpetamises, vaid eelduste loomises, näiteks soovitatakse vanematel lapsi kaasata pere-eelarve koostamisse, selgitada hindade ja vajaduste seost ning arutleda töö ja raha olemuse üle (Belinova *et al.*, 2021). Inglismaa uuring toob välja, et regulaarsed ja avatud vestlused kodus rahaliste küsimuste üle, on üks peamisi meetodeid laste säästmiskäitumise kujundamiseks (Brown & Taylor, 2016). Indoneesia uuringus rõhutatakse, et kaasamine vanemate aruteludesse aitab lastel mõista raha väärtust ja planeerimisvajadust (Susanti & Kemala, 2023). Seda toetab ka Hollandis läbiviidud uuring, kus selgus, et otsene info jagamine pere rahaasjade kohta tõstab laste finantsteadmiste taset ja oskusi võrreldes nendega, kes on sellistest vestlustest kõrvale jäetud. (Dare *et al.*, 2020).

Kuigi vanemat peetakse peamiseks lapse rahatarkuse kujundajaks, vajab ta selleks sageli abistavaid vahendeid, näiteks mängu või raamatuid, mis julgustavad finantsteemasid neutraalses vormis käsitlema, eristades õppeprotsessi pere isiklikust majanduslikust seisust

ning vähendades seeläbi võimalikku ebamugavustunnet rahast rääkimisel (Zimmerman *et al.*, 2016). Tugevaimat õpimõju näitavad meeskondlikud ja suhtluspõhised mängud, mis pakuvad interaktiivset kogemust (Kalmi & Rahko, 2022) ning selgitavad abstraktseid finantsmõisteid lastele arusaadaval viisil (Nurfurqon *et al.*, 2025). Interaktiivsed meetodid, sealhulgas rollimängud, toimivad laste rahatarkuse arendamisel kõige efektiivsemalt, tõstes laste motivatsiooni ning pakkudes võimalust katsetada teadmisi praktilistes situatsioonides (Susanti & Kemala, 2023). Soomes läbiviidud uuringus selgus, et mängupõhine finantsharidus parandas põhikooliõpilaste finantsteadmisi märkimisväärselt ning tõstis laste huvi rahaliste küsimuste vastu, kuid selle mõju õpilaste igapäevasele finantskäitumisele oli keerukas hinnata, sest lapsed ei teinud iseseisvalt palju rahalisi otsuseid (Kalmi & Rahko, 2022).

Kaiseri & Menkhoffi (2020) uuringust selgus, et finantsteadmiste rakendamiseks käitumises on motivatsioon suurem siis, kui otsused on laste jaoks vahetumad ja asjakohasemad. Sihipärane, lastele arusaadav ja vanemate poolt suunatud raha kasutamine, arendavad lastes tulevikule suunatud finantsilist teadlikkust (Koposko & Hershey, 2014). Vanemapoolne juhendamine mõjutab säästmisharjumuste kujundamist (Kuzma *et al.*, 2022) ning lapse kõrgemat finantskirjaoskuse taset (Murugiah *et al.*, 2023). Ka Brown & Taylor (2016) tõid oma uuringus esile, et eesmärgipärane säästmine lapsepõlves (nt konkreetse mänguasja ostmiseks) on tugev indikaator säästmisharjumuste püsimisele täiskasvanueas.

1.4. Taskuraha kui rahatarkuse praktiline õppevahend

PISA 2018 tulemused näitasid, et laste isiklik kogemus taskurahaga soodustab rahatarkuse kujunemist. Näiteks õpilased, kes vastutasid ise oma rahaasjade eest, saavutasid finantskirjaoskuse testis 41 punkti võrra kõrgema tulemuse (Riitsalu, 2020). Laste ja noorte täiskasvanute uuring Ungaris kinnitab, et täiskasvanud, kes said lapsepõlves taskuraha, teevad teadlikumaid rahalisi otsuseid, säästavad rohkem (sealhulgas pensioniks) ning omavad väiksemat võlakoormat (Béres *et al.*, 2024). Sarnasele järeldusele jõudis ka Riitsalu (2020), leides, et praktiliste oskuste omandamisel mängib olulist rolli taskuraha, mis on Eesti õpilaste peamisi sissetulekuallikaid (72%) sünnipäevaks saadud rahaliste kingituste (88%) kõrval.

Taskuraha pole vaid maksevahend, vaid praktiline pedagoogiline õppevahend, mis pakub vanematele võimaluse selgitada lapsele raha väärtust, teadlikku kulutamist, eelarvestamist, säästmist, laenamise põhimõtteid jne (Béres *et al.*, 2024; Riitsalu, 2020). Samuti aitab taskuraha lastel paremini mõista töö eest saadava tasu ehk palga olemust (Béres *et al.*, 2024). Seejuures tuleb arvestada, et 7–10-aastased lapsed vajavad sageli oma arenguetaapi tõttu täiskasvanu juhendamist ja suunamist, et tagada vastutustundlik rahakasutus

(Sulistyowati *et al.*, 2024). Kuid taskuraha positiivse mõju saavutamiseks on oluline pakkuda lapsele teatud piirides autonoomiat ehk vältida vanemana lapse eest otsuste langetamist (Béres *et al.*, 2024). Kuzma jt (2022) rõhutavad, et vanemapoolne juhendamine peaks olema asjakohane ja päriseluliste näidetega, mis tähendab, et lapsele tuleb selgitada taskuraha säästmise väärtust, kuid ka oskust jälgida, et see ei toimuks esmaste vajaduste arvelt.

Algkooliõpilaste säästmiskäitumist iseloomustab eelkõige orienteeritus lühiajaliste soovide täitmisele (Sulistyowati *et al.*, 2024). Seejuures mõjutab lapse rahalisi harjumusi oluliselt taskuraha saamise põhjus ja viis. Näiteks Madalmaade 9–13-aastaste laste uuring kinnitas, et majapidamistöödega raha teeninud lastel olid paremad finantsteadmised ja -oskused. Sellist tegevuspõhist raha teenimist saab vaadelda kogemusõppe osana, mis võimaldab lastel praktikas rahaasjadega tegeleda ja läbi selle panustada positiivselt rahatarkuse õppesse (Dare *et al.*, 2020). Suurbritannia uuringu tulemused toetavad seda seisukohta, viidates, et erinevad allikad mõjutavad last eri suunas: teenitud raha motiveerib pigem säästma, samas kui tingimusteta antud taskuraha soodustab kergemini kulutama (Brown & Taylor, 2016).

Tänapäevane ühiskond kohaneb kiiresti digitaalsete lahendustega, mistõttu jääb sularaha kasutusala järjest väiksemaks ning ka lapsed puutuvad virtuaalse taskurahaga üha enam kokku (Yip *et al.*, 2023). Kuigi üleminek pangakaartidele ja virtuaalrahale on muutunud elu osaks (Andries *et al.*, 2025), ei taga ainuüksi pangakaardi olemasolu lapsele paremaid finantsteadmisi (Kuzma *et al.*, 2022). Pigem võib digitaalne raha olla lapse jaoks vähem hoomatav. Seetõttu nõuab lapsele pangakonto loomine ja selle haldamine vanemalt suuremat kaasatust, kuid pakub samas väärtuslikku võimalust kehtestada kulupiiranguid, jälgida lapse ostukäitumist reaajas ning algetada vestlusi teadlikumate tarbimisharjumuste kujundamiseks (Andries *et al.*, 2025).

1.5. Uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused

Magistritöö uurimisprobleem tuleneb vajadusest mõista vanemate hinnanguid ja tegevusi laste rahatarkuse kujundamisel. Kuigi kodusel eeskujul on laste rahatarkuse kujunemisele võtmetähtsus, puudub arusaamine vanemate arvamustest ja ootustest rahatarkuse õpetamise kohta, hinnangutest oma laste rahatarkusele ja praktilistest tegevustest seoses laste finantskirjaoskuse suunamisega. Eelkõige on teadmata, millised on vanemate enesekohased hinnangud rahatarkuses ja hoiakud laste rahatarkuse arendamisel, milliseid meetodeid vanemad rahatarkuse kujundamiseks kasutavad ning milline on meetodite seos laste hinnangulise rahatarkusega.

Uurimisprobleemist tulenevalt on magistritöö eesmärk võrrelda vanemate hinnanguid enda ja oma 7–10-aastaste laste rahatarkusele ning analüüsida, kuidas vanemate hoiakud ja tegevused on seotud laste rahatarkuse kujunemisega. Eesmärgile toetudes püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on 7–10-aastaste laste vanemate rahatarkuse enesehinnang ning selle seos nende majandusliku toimetuleku ja teadmiste omandamisallikatega?
2. Millised on 7–10-aastaste laste vanemate arvamused ja ootused enda lastele rahatarkuse õpetamisel?
3. Milline on koduste finantskasvatustlike meetodite seos laste hinnangulise rahatarkusega ning millised erinevused ilmnevad nende finantspädevuses suunamisviiside lõikes?
4. Kuidas seostub taskuraha andmine laste hinnangulise rahatarkusega ning millised erinevused ilmnevad nende finantspädevuses sõltuvalt taskuraha saamisest ja kasutusest?

2. Metoodika

Lähtuvalt magistritöö eesmärgist kasutati uurimuse läbiviimisel kombineeritud kvantitatiivset ja kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldas koguda nii üldistatavat kui ka süvitsi minevat teavet. Kvalitatiivseid meetodeid rakendati kvantitatiivse analüüsi selgitamiseks ja täpsustamiseks, mistõttu toimusid mõlemad lähenemised üksteist toetavate ja täiendavatena (Beilmann, 2025). Selles peatükis antakse ülevaade töö valimist ning kirjeldatakse täpsemalt andmekogumist ja analüüsi.

2.1. Valim

Magistritöös kombineeriti ettekavatsetud valimi (Õunapuu, 2012) ja lumepallimeetodi põhimõtteid, kus esmased valimisse kuulujad jagasid uuringukutset oma võrgustikus edasi, aidates kaasata valimi mitmekesisustamisele (Cohen *et al.*, 2007). Lähtuvalt magistritöö eesmärgist moodustati valim vaid 7–10-aastaste laste vanematest.

Andmete kogumise esimeses etapis rakendati ettekavatsetud valimit, kasutades nii isiklikke kontakte kui ka koolide ametlikke meiliaadresse nende kodulehtedel. Autor pöördus oma tutvusringkonnas olevate klassiõpetajate poole ning saatis uuringukutsed üheteistkümneme Eesti kooli direktorile (sh autori praktikakoolid ja sünnilinna põhikoolid). Kirjas tutvustas autor ennast, selgitas uurimuse eesmärgi ja kriteeriume ning palus edastada link veebipõhise küsimustikuga algklasside õpetajatele, kelle kaudu jõuda sihtrühma kuuluvate lastevanemateni (vt lisa 1).

Kuna esmane pöördumine ei taganud ootuspärast vastuste hulka, täiendati valimit lumepallimeetodiga. Selle raames palus autor oma tuttavatel jagada uuringukutset nende tutvusringkonnas olevatele 7–10-aastaste laste vanematele. Vastamishuvi tõstmiseks loosis autor koostöös ALPA Kids OÜ-ga vabatahtlikkuse alusel vastajate vahel välja lauamängu „Rahatarkuse kompass“. Uuringu laiema leviku tagamiseks postitas autor küsimustiku oma isiklikule Facebooki seinal ja kodualevi sotsiaalmeediagruppi (vt lisa 2). Samuti jagati uuringut ALPA Kids Facebooki lehel, kus auhinna loosimises osalemiseks paluti vastajatel postitust oma Facebooki seinal jagada. See aitas küsimustikul jõuda laiema sihtrühmani üle Eesti. Kahe meetodi kombineerimine võimaldas koguda piisava hulga vastuseid, mis andsid ülevaate lastevanemate hinnangutes, hoiakutes ja tegevustest rahatarkuse õpetamisel oma lastele.

Küsimustiku täitmist alustas 202 lapsevanemat, kuid analüüsiks sobivaid täielikult täidetud ja esitatud küsimustikke saadi tagasi 101 vastajalt, mis moodustas 50% alustanutest. Uuringu valimisse kuulus 94 ema (93,1%), 5 isa (5%) ja 2 eestkostjat (1,9%). Vastustest ilmnes, et uuritavad lapsevanemad jäid vanusevahemikku 28–56, moodustades keskmiseks vanuseks 40 aastat. Kolm lapsevanemat märkis enda vanuse asemel eksikombel lapse vanuse. Kuna isade kaasatus jäi sedavõrd madalaks, siis on võrdlused emade ja isade vahel pigem kirjeldavad kui üldistavad.

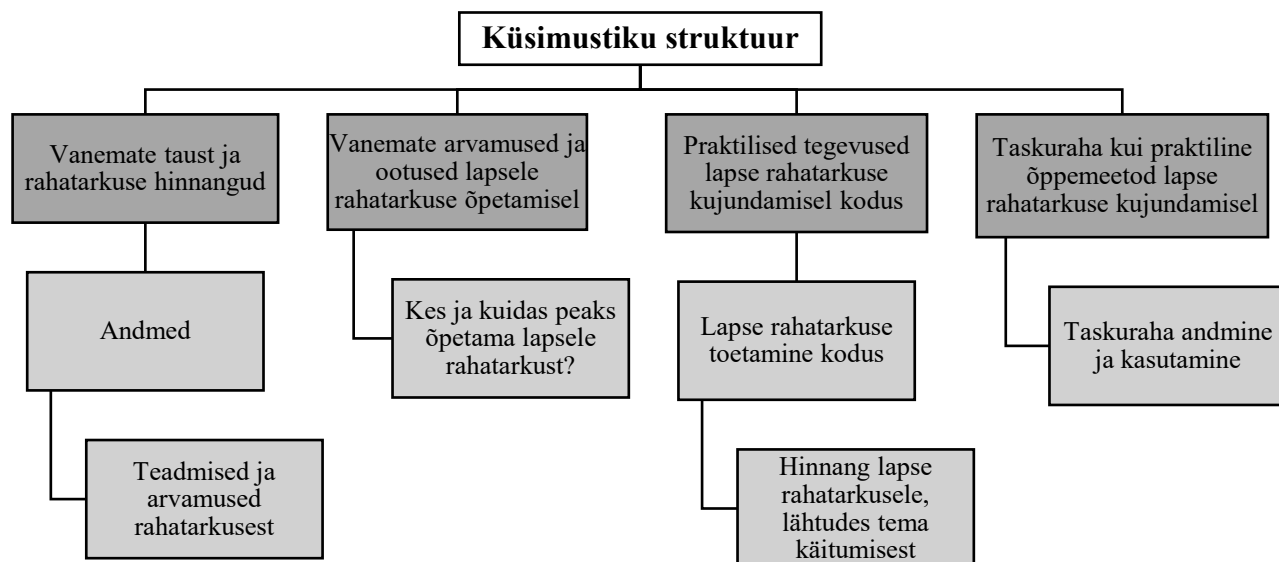
2.2. Andmete kogumine küsimustikuga

Andmete kogumiseks kasutati veebipõhist anonüümset küsimustikku, mis võimaldas jõuda laiema sihtrühmani ning vähendas vastajatel survet jätta endast "parem" mulje (Evans & Mathur, 2005). Esimeses etapis koostati LimeSurvey-keskkonnas struktureeritud küsimustik (vt lisa 3). Küsimustiku koostamisel lähtuti töö teoreetilisest raamistikust, uurimisküsimustest ja Rahandusministeeriumi (2023) juhendmaterjalis esitatud rahatarkuse komponentidest (finantsteadmised, hoiakud ja praktiline käitumine). Küsimustiku ülesehitusel toetuti Burgessi (2001) vormistamise soovitudele, kombineerides avatud ja suletud küsimusi, et tagada tulemuste suurem valiidsus ja sügavus. Suletud küsimused võimaldasid andmete kvantitatiivset ja võrdlevat analüüsi, samas kui avatud küsimused andsid vastajatele võimaluse oma arvamust ja hoiakut täpsemalt selgitada ning tuua välja detaile, mida autor ei osanud ette näha (Reja *et al.*, 2003).

Küsimustik koosnes kuuest teemaplokist, mis rühmitati neljaks peamiseks uurimisvaldkonnaks (vt joonis 1). Iga teemaplokk koosnes omakorda viiest kuni kuuest küsimusest. Üheksa küsimuse puhul rakendati avatud vastusevarianti („Muu”), mis võimaldas

vastajatel lisada täpsustusi või valikuid, mis etteantud loetelus puudusid. Andmemahu piiramise ja fookuse hoidmise eesmärgil ei kasutatud analüüsis kõiki kogutud andmeid.

Joonis 1. Küsimustiku struktuur uurimisvaldkondade ja teemaplokkide lõikes

Märkused. Kujunditäide (tumehall) - töö uurimisvaldkond; kujunditäide (helehall) - küsimustiku teemaplokk.

Uurimuse valiidsuse suurendamiseks viidi märtsis 2025 läbi pilootuuring kahe lapsevanemaga. See etapp aitas autoril paremini mõista vastaja perspektiivi ning tagas selle, et küsimuste sõnastus on vastajatele üheselt mõisteta ja uuringu ülesehitus ei tekita liigset koormust (Malmqvist *et al.*, 2019). Pilootuuringu järel täpsustati küsimustiku täitmiseks kuluvat aega ning tehti parandusi küsimuste sõnastuses ning vormistuses. Pilootuuringus osalenud lapsevanemaid ei kaasatud lõppvalimisse, kuna nad ei vastanud sihtrühma kõikidele kriteeriumitele. Andmeid koguti perioodil aprill 2025 kuni juuli 2025. Hea teadustava (2023) põhimõtete kohaselt rõhutati küsimustiku sissejuhatavas osas, et osalemine on vabatahtlik, austades vastanute autonoomiat ja privaatsust.k

2.3. Andmeanalüüs

Küsimustiku abil kogutud andmed korrastati ja kodeeriti tarkvaras Microsoft Office Excel (2025). Tabelist eraldati vabavastustega andmed. Andmestikus kodeeriti tekstilised valikvastused numbrilisteks väärtusteks, rakendades seejuures erinevaid mõõteskaalasid: vanema enesehinnangulise rahatarkuse mõõtmiseks kasutati viieastmelist skaalat (5 - väga hea; 1 - väga halb), leibkonna majandusliku toimetuleku hindamiseks neljaastmelist skaalat (4 - täiesti rahul; 1 - täiesti rahulolematu) ning lapse kaasamise määra pere rahalistesse

otsustesse mõõdeti samuti neljaastmelisel skaalal (4 - kaasan alati; 1 - ei kaasa üldse). Kaheväärtuselistele (jah/ei) vastustele omistati numbrilised väärtused (1/0). Lapse rahatarkuse paremaks hindamiseks moodustati koondhinnang (Min=0; Max=5), mis summeeris viis lapsevanema poolt märgitud lapse praktilist oskust: raha säästmine, vajaduste eristamine soovidest, ostuprotsessis arvutamine ja planeerimine, eetiliste otsuste langetamine ning investeerimise eesmärgi mõistmine. Koondhinnang võimaldas analüüsida lapse finantspädevust tervikliku näitajana, mitte üksikute oskuste lõikes. Moodustatud koondhinnangut rakendati kolmanda ja neljanda uurimisküsimuse tulemuste analüüsimisel.

Kodeeritud andmed imporditi edasiseks töötluks üle andmetöötlusprogrammi JASP (0.96.0), kus teostati kvantitatiivne andmeanalüüs lähtuvalt magistritöö neljast uurimisküsimusest. Kvantitatiivsete andmete analüüsimisel rakendati kirjeldavat statistikat ning teostati võrdlus- ja seoseanalüüsid. Kuna andmed ei vastanud normaaljaotusele, kasutati mitteparameetrilisi teste. Statistilise olulisuse kriteeriumiks määrati $p < 0,05$. Kirjeldava statistika raames koostati sagedustabelid, kus andmed esitati absoluutarvude (n) ja osakaaludena (%). Arvutati aritmeetilised keskmised (M) ja standardhälbed (SD), et iseloomustada vastuste jaotust ning tüüpilist kõrvalekallet üldisest keskmisest.

Võrdlusanalüüside puhul kasutati Mann-Whitney U-testi, et selgitada välja gruppide vahelisi erinevusi vanemate enesehinnangutes, laste rahatarkuse taseme hinnangutes ning praktiliste oskuste koondhinnangutes. Seoseanalüüsiks rakendati Spearmani korrelatsioonianalüüsi (ρ), et selgitada seoseid ordinaalskaalal olevate tulemuste, nagu vanemate enesehinnangu ja majandusliku rahulolu kui ka laste rahatarkuse taseme hinnangu ja vestlustesse/otsustesse kaasamise määra vahel. Taskuraha andmise põhjuste/tingimuste ja laste säästmiskäitumise vaheliste seoste kontrollimiseks kasutati Hii-ruut (X^2) testi.

Kvantitatiivset analüüsi täiendati kvalitatiivsega, kasutades selleks uuringu avatud küsimusi ($n=7$). Avatud küsimused võimaldasid sügavamalt mõista vanemate individuaalseid kogemusi ja arvamusi, mida suletud küsimused ei hõlmanud. Andmete tõlgendamiseks kasutati induktiivset sisuanalüüsi, mis viidi läbi andmetöötlusprogrammis QCMap (2026), kuhu vastused laaditi üles Microsoft Word failidena. Analüüsi käigus märgiti iga küsimuse puhul olulised laused, mille põhjal moodustati esialgsed koodid. Seejärel moodustati koodidest sisulise sarnasuse alusel kategooriad. Andmete usaldusväärsuse tagamiseks kasutati kaaskodeerija abi. Võrdlemisel ilmnes, et sisuline osa kattus, kuid sõnastus ja detailsus varieerusid. Ühise arutelu tulemusel saavutati konsensus koodide ja kategooriate lõplikus detailsuses. Koodid ja kategooriad vaadati kahe nädala möödudes uuesti üle, et tagada

uurimuse valiidsus. Koodipuu näide on esitatud lisas 4. Saadud tulemused toodi välja kvantitatiivse analüüsi täiendamiseks, esitades kategooriate esinemissagedused (n) ja osakaalud (%). Andmete analüüsimisel lähtuti isikuandmete kaitse põhimõtetest ja regulatsioonidest, kõiki andmeid töödeldi anonüümselt ning moonutamata (Hea teadustava, 2023).

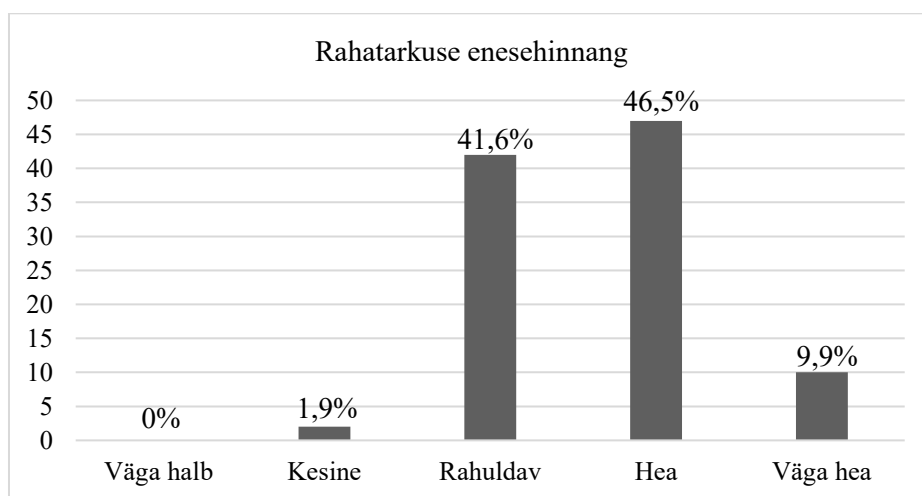
3. Tulemused

Magistritöö eesmärk oli võrrelda vanemate hinnanguid enda ja oma 7–10-aastaste laste rahatarkusele ning analüüsida, kuidas vanemate hoiakud ja tegevused on seotud laste rahatarkuse kujunemisega. Siinses peatükis antakse ülevaade tulemustest, lähtudes töö eesmärgist ja uurimisküsimustest. Tulemuste ülevaadet täiustavad lastevanemate vabavastused, mis on tekstis esitatud kaldkirjas.

3.1. Vanemate enesekohased hinnangud rahatarkusele ja sellega seotud tegurid

Esimese uurimisküsimuse raames selgitati välja 7–10-aastaste laste vanemate rahatarkuse enesehinnangud ning analüüsiti selle seoseid majandusliku toimetuleku ja teadmiste omandamisallikatega. Lastevanemate enesekohased hinnangud oma rahatarkusele on toodud välja joonisel 3. Kogu valimi keskmine hinnang oma teadmistele oli mõõdukalt kõrge ($M=3,64$; $SD=0,69$). Siinjuures hindasid isad ($M=4,20$) oma rahatarkuse taset kõrgemalt kui emad ($M=3,62$).

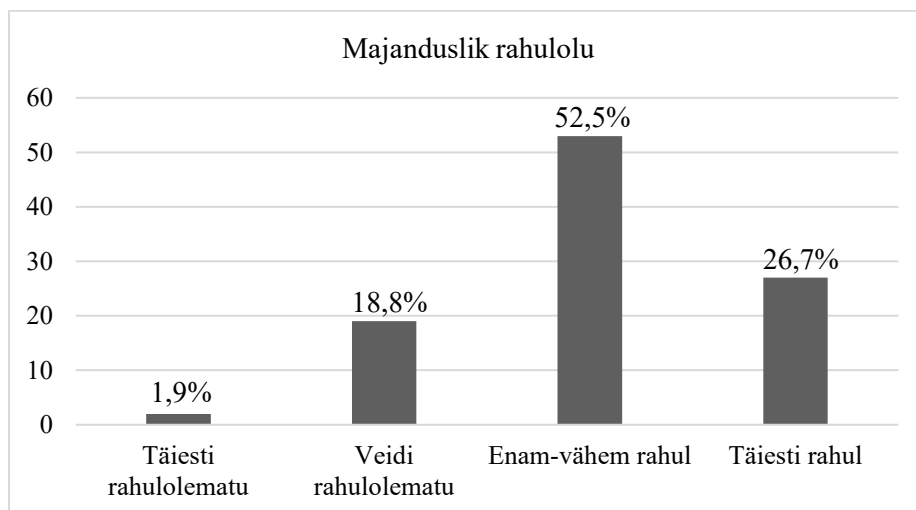
Joonis 3. Vanemate rahatarkuse enesehinnang

Arvestades, et lastevanemate hinnang leibkonna majanduslikule toimetulekule peegeldab nende rahatarkust, analüüsiti järgnevalt pere hinnangulist majanduslikku olukorda, mida

kirjeldab joonis 4. Vanemate keskmine hinnang enda leibkonna majanduslikule toimetulekule oli pigem positiivne ($M=3,04$; $SD=0,73$), kuid vastustes esines varieeruvust. Sarnaselt rahatarkuse enesehinnangule ilmnesid ka siin soolised erisused, kus emad ($M=2,99$) hindasid oma leibkonna majanduslikku toimetulekut madalamalt kui isad ($M=4,00$).

Joonis 4. Vanemate rahulolu perekonna majandusliku toimetulekuga

Korrelatsioonianalüüs tõi välja mõõdukalt positiivse seose rahulolu majandusliku toimetuleku ja rahatarkuse enesehinnangu vahel ($p=0,308$; $p=0,002$). Enda rahatarkust kõrgemalt hinnanud lapsevanemad on rahul ka oma leibkonna majandusliku toimetulekuga.

Uuringus osalenud lastevanemate enesekohased arusaamad rahatarkusest kinnitavad teema mitmetahulisust, koondudes teadlikkuse, hoiakute ja praktiliste oskuste ümber. Vabavastuste sisuanalüüsi tulemusel eristusid neli keskset kategooriat, mis kirjeldavad vanemate tõlgendust rahatarkuse olemusest ja ulatusest, mis annavad aluse nende finantskasvatustele hoiakutele. Kategooriad koos koodi sisuks olevate näidete ning arvuliste ja protsendiliste osakaaludega kogu valimist ($N=101$) on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Vanemate arusaam rahatarkusest

Kategooria	Kood/näited	n	%
Haldamine ja planeerimine	<i>See, et sa kasutad raha mõistlikult ja arvestad sellega, et suudad ära elada oma palga eest, mitte kiiralaenude eest; Oskus rahaga nii ümber käia, et elaks praegu normaalselt, aga oleks raha ka ootamatusteks ja tuleviku (nt pensioni) tarbeks.</i>	46	45,5
Teadmised ja teadlikkus	<i>Arusaam rahast, selle väärtusest ja kuidas raha suhestub asjade/teenustega; Teadmised ja oskused, mille abil oma isiklikes (või pere) rahaasjades tarku valikuid teha; Mõistmine, et hea finantsilise käekäigu eest saab vaid ise vastutada.</i>	42	41,6

Kategooria	Kood/näited	n	%
Säästmine ja investeerimine	<i>Kui inimene oskab oma sissetulekute juures ka säästa, mitte ainult tarbida; Investeerimine ehk tänaste emotsioonistude edasilükkamine tuleviku suuremateks unistusteks.</i>	29	28,7
Ettevõtlikkus	<i>Ettevõtlikku meele arendamine ja usaldus, et igalühel meist on võimalus raha luua pakkudes teistele mingit väärtust.</i>	1	0,9

Märkus. Kood - kaldkirjas / paksus kirjas (**bold**) märgitud koodi moodustavad märksõnad. Koodipuu näidet vt lisa 4.

Lisaks vanemate enesehinnangule ja majanduslikule rahulolule analüüsiti töös ka nende rahatarkuse päritolu. Selleks võrreldi vanemate hinnanguid oma teadmiste sõltuvalt sellest, kas finantsteadmised pärinesid koolist, kodust, iseseisvast õppest või sotsiaalsest võrgustikust. Analüüs kinnitas, et teadmiste omandamisallikas on oluline tegur vanema enesehinnangu kujunemisel. Statistiliselt oluline erinevus ilmnis vanemate vahel, kes on saanud finantsõpetust koolis, võrreldes nendega, kes pole koolisüsteemis vastavaid teadmisi omandanud (vt tabel 2).

Tabel 2. Lastevanemate enesehinnang rahatarkuse tasemele sõltuvalt nende enda teadmiste omandamisest koolis

Grupp	n	M	SD	U	p
Omandanud teadmised koolis	32	3,94	0,84	770,5	0,007*
Ei ole omandanud teadmisi koolis	69	3,50	0,56		

Märkused. n - vanemate arv; M - vanemate keskmise rahatarkuse taseme hinnang. SD - standardhälve; p - statistilise olulisuse nivoo; * - statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,05$) Mann-Whitney U-testis.

Lapsevanemad, kes olid saanud finantsteadmisi koolis, hindasid oma rahatarkuse taset kõrgemalt võrreldes nendega, kes kooli teadmiste omandamise allikana ei märkinud. Teiste allikate puhul statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnunud ($p > 0,05$). Kvalitatiivne sisuanalüüs (vabavastus „Muu“) tõi esile veel kaks lapsevanemate finantsteadmiste omandamise allikat (näiteks *Sotsiaalmeedia kanalid, taskuhäälised, foorumid, grupid ning Isiklik või abikaasa kokkupuude ettevõtlusega*.), mis seostuvad uurimuses iseseisvate õppimisvõimalustega.

3.2. Vanemate arvamused ja ootused lastele rahatarkuse õpetamisel

Teiseks otsiti vastust, millised on 7–10-aastaste laste vanemate arvamused ja ootused enda lastele rahatarkuse õpetamisel. Kõik uuringus osalenud lapsevanemad hindasid rahatarkuse õpetamist varases koolieas väga oluliseks ($n=79$; 78,2%) või pigem oluliseks ($n=22$; 21,8%). Pere majandusliku toimetuleku hinnangu ja vanemate hoiaku lapsele rahatarkuse õpetamise olulisuse vahel, puudub statistiliselt oluline seos ($p > 0,05$).

Vastavalt vabavastustest tekkinud kuuele kategooriale peavad vanemad rahatarkuse õpetamist varases koolieas väärtuslikuks, et kujundada lastest iseseisvad, vastutustundlikud ja finantsiliselt teadlikud inimesed, kes suudavad muutuvus ühiskonnas vältida liigtarbimist ning tagada turvaline tulevik. Kategooriad koos koodi sisuks olevate arvamustega ning arvuliste ja protsendiliste osakaaludega kogu valimist (N=101) on esitatud tabelis 3.

Tabel 3. Vanemate arvamused rahatarkuse õpetamise olulisusest

Kategooria	Kood/arvamus	n	%
Iseseisvuse kasvatamine	<i>Et igal inimesel oleks vastutustunne oma tuleviku ja käitumise eest. Ei ole olemas müstilist organisatsiooni, kes muudkui aitab ja annab; Kes oma rahaasjadega ise hakkama ei saa, on koormaks teistele, või teistest sõltuv. Iseseisev olla on parem.</i>	32	31,7
Valmisolek ootamatusteks	<i>Majandus on ebastabiilne, seega mida varem omandada rahatarkust ja oskust mõistlikult raha kokku hoida, seda lihtsam on üle elada majanduskrahi.</i>	19	18,8
Liigtarbimise vältimine	<i>Kõik kohad on ahvatlusi täis ja laps peab oskama aru saada, milline ost on mõttekas; Et lapsed näeksid perspektiivi, ei hindaks võltsväärtusi nagu kaltsude bränd või automark; Et lapsed suudaks elada vastavalt võimetele ja võimalustele, mitte naabrist paremaks.</i>	17	16,8
Kallima eluga toimetulek	<i>Järjest kasvavad hinnad, kiire elutempo, ebaselge tulevik. Kõik see on hirmutav ja kui raha pole või ei säästa, on kõik veelgi hirmutavam; Õpetada juba varakult rahaga toime tulemist, mitte laristamist. Kui ei jälgi paigalpäisiva palga ja kasvavate hindade vahelist lõhet, lõpetaksime varsti hullumajas või lahkuksime Eestist.</i>	17	16,8
Uute finantsvõimaluste tundmine ja rakendamine	<i>Me ei maksa enam ainult sularahas, vaid kasutame pangakaarte, mobiilimakseid, internetipanka ja äppe; Meil on krüptoraha. Väga palju laenu ja finantslaenude võimalusi. Samas ka hästi lihtsalt saab kätte SMS laene.</i>	9	8,9
Tabuteemaks kujunemise ennetamine	<i>Sellepärast, et varasemalt on olnud see paljuski tabuteema, millega kaasneb palju stigma, häbi jms. Ei tahaks järgmisele põlvkonnale kõike seda „taaka“ kaasa anda!</i>	1	0,9

Märkus. Kood - kaldkirjas / paksus kirjas (**bold**) märgitud koodi moodustavad märksõnad.

Vanemad peavad rahatarkuse õpetamist oluliseks eelkõige iseseisvuse kasvatamise (31,7%) eesmärgil, soovides arendada laste isiklikku vastutustunnet. Samuti toodi enam esile valmisolekut ootamatusteks (18,8%), kallima eluga toimetulekut (16,8%) ja rõhutati ka liigtarbimise vältimist (16,8%) mis viitavad vanemate soovile pakkuda lastele turvatunnet ebakindlas majanduskeskkonnas.

Valimist 94 vastanut (93,1%) kinnitab, et lapsevanema roll lapsele rahatarkuse õpetamisel on väga oluline. Klassiõpetaja rolli peab väga oluliseks 25 (24,8%) vanemat. Vabavastuste analüüsil moodustati seitse kategooriat, mis peegeldavad vanemate ootusi kodusele kasvatusel ja koolipoolsele toele. Kategooriad koos koodi sisuks olevate näidete ning arvuliste ja protsendiliste osakaaludega kogu valimist (N=101) on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Kodu ja kooli osatähtsus lapse rahatarkuse arendamisel lastevanemate hinnangul

Kategooria	Kood / kodune õpetus	n	%	Kood / ootused koolile	n	%
Säästmine ja kogumine	Kuidas koguda ja mida saab kogutud raha eest vs igapäeva ebavajalik kulu.	46	45,5	Arusaam, mis on säästmine ning mida see võimaldab tulevikus.	14	13,9
Teadlik tarbimine	Enne kulutamist enda käest küsimine – kas vajan või tahan seda; Kui kõht on tühi, ei saa esimese asjana osta kommi; Arutleda, kui lapsel on raha otsas.	41	40,6	Klassi aruteludes tuleb kindlasti esile palju rohkem kogemuslugusid, mida üheskoos läbi arutada ja millest õppida.	15	14,9
Raha väärtus	Kust tuleb raha perre ja milleks ja kuidas pereliikmed seda kasutavad.	30	29,7	Samamoodi, kust raha tuleb – tarvis tööd teha; Elukutsete ja ametite tundmine.	9	8,9
Planeerimine ja eelarve koostamine	Pere eelarve – mida saab pere endale lubada ja mida mitte, miks on prioriteedid sellised nagu nad on.	21	20,8	Koolis on võimalik rohkem korraldada koostööprojekte (teha klassiga/grupiga laadale kaupa ja arvutada omahind ja kasum).	16	15,8
Investeermise algteadmised	Lapse kontoga „läbi mängida“, näidata lapsele, kuidas raha „kasvab“ aktsia hind muutub jne).	11	10,9	Väga hea kui õpetatakse investeerimise algtõdesid ja saaks proovida mängude näol.	23	22,8
Ohud ja turvalisus	Pangakaardi andmete salajas hoidmine.	6	5,9	Koolis on palju inimesi, kuidas oma vahendite turvalisust tagada; Finantspettused.	6	5,9
Laenamine	Laenamine (tänapäeval laenatakse üha kergemini ja inimesed jäävad üksteisele võlgu).	3	2,9	Et klassikaaslased omavahel ei peaks raha laenama?!; Välja tegemine ei ole parim viis sõprade otsimiseks.	7	6,9

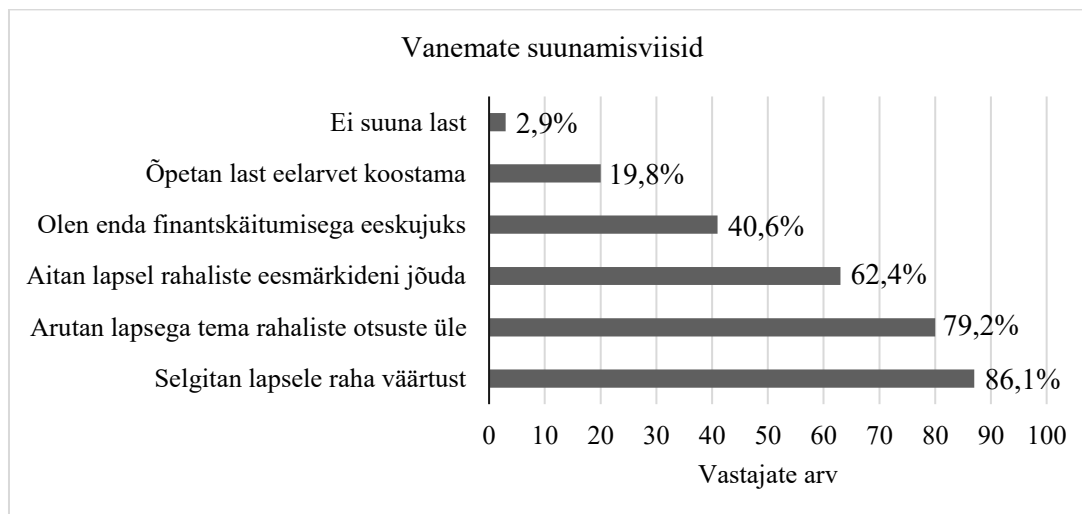
Märkus. Kood - kaldkirjas / paksus kirjas (**bold**) märgitud koodi moodustavad märksõnad.

Selgus, et kodus peetakse oluliseks kujundada positiivseid finantsharjumusi ning arendada lapse rahalist vastutustunnet. Koolilt oodatakse süsteemset ja akadeemilist tuge, mida koduses keskkonnas on keerulisem edasi anda või puuduvad vanemal vastavad teadmised. Vanemate hinnangul võimaldab koolikeskkond siduda matemaatilised oskused praktikaga ning kinnistada teadmisi ühistegevustes ja mängudes. Lisaks sisulistele teadmistele peavad lapsevanemad kooli rolli oluliseks kahel strateegilisel põhjusel: õpetaja autoriteedi ja sotsiaalse võrdsuse tagamise tõttu. Vabavastustes märgiti korduvalt, et lapsed võtavad klassiõpetajat rohkem kuulda (näiteks *Koolis koduste asjade kordamine, sest vanemaid tihti ei taheta kuulata.*). Teisalt rõhutati, et koolil on kriitiline roll sotsiaalse lünga täitjana (näiteks *Koolil on suur roll rahatarkuse õpetamisel, sest mitte kõik ei saa neid teadmisi kodust kaasa.*).

3.3. Koduste kasvatusmeetodite seos laste hinnangulise rahatarkusega ning vanemate suunamisviise võrdlev analüüs

Töö kolmandas osas võrreldi koduseid suunamisviise ja finantskasvatuslikke meetodeid ning nende seoseid laste hinnangulise rahatarkusega. Alustuseks uuriti, milliseid suunamisviise vanemad enda laste rahaliste otsuste puhul kõige enam rakendavad. Täpsed tulemused on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Vanemate suunamisviisid lastele rahatarkuse õpetamisel

Lisaks suletud küsimustele anti vastajatele võimalus kirjeldada oma suunamisviisi vabavastusena („Muu“). Analüüsist selgus, et lapsevanemad rakendavad rahatarkuse õpetamisel peamiselt aktiivset dialoogi lapsega (näiteks *Arutleme, kui palju miski maksab ning mõtleme, kas seda on tõesti vaja; Seame aja, mille jooksul mõtleme, kas tegemist on*

tahtmise/tujuga või vajaduse ja tõsise sooviga.). Samas ilmnesevad vabavastustest vanemate enda piiratud teadmised (näiteks *Väga ei oska suunata ise ka teda.*). Väljendati ka huvi rahatarkuse teemaliste koolituste vastu (näiteks *Hea meelega osaleks rahatarkuse teemalises ringis/koolitundides.*).

Teiseks uuriti, mil määral kaasavad lapsevanemad enda last pere rahaliste otsuste langetamisse. 22 vanemat (21,8%) kaasavad last alati, ligi pooled ehk 48 (47,5%) vanemat kaasavad last aeg-ajalt, 23 (22,8%) vanemat kaasavad last harva ning 8 (7,9%) vanemat ei kaasa last üldse pere rahaliste otsuste langetamisse. Lapse rahalistesse otsustesse kaasamise sageduse ning vanema hinnangu vahel lapse rahatarkuse tasemele eksisteerib seos ($p=0,307$; $p=0,002$). See tähendab, et mida sagedamini vanemad last pere rahalistesse aruteludesse kaasavad, seda kõrgemalt hindavad nad oma lapse rahatarkust. Analüüsist selgus statistiliselt oluline erinevus laste finantskäitumises sõltuvalt nende kaasatusest pere rahalistesse otsustustesse. Vanemad, kes kaasavad last sagedamini rahalistesse otsustesse, on täheldanud lapse juures säästvat käitumist ($U=764,5$; $p=0,037$) ning paremat oskust eristada soove vajadustest ($U=826,5$; $p=0,005$), kui need, kes ei kaasa last rahalistesse otsustesse.

Kolmandaks sooviti teada, kas lapsevanemad kasutavad lapsele rahatarkuse õpetamisel õppevahendeid. Vanematest 68 (67,3%) on kasutanud mängu ja/või raamatuid lapsele rahatarkuse õpetamiseks. Analüüsides erinevate vahendite kasutamist, selgus, et kõige populaarsem on „Monopoly“, mida on kasutanud 63 (62,4%) vanemat. Analüüsi tulemused näitasid statistiliselt olulist erinevust lapse hinnangulise rahatarkuse taseme ($U=868,0$; $p=0,049$) ja tema praktiliste oskuste koondhinnangu ($U=923,0$; $p=0,015$) vahel, sõltuvalt sellest, kas peres on mängitud lauamängu „Monopoly“ või mitte. Lapsega lauamängu „Monopoly“ mänginud vanemad, hindasid lapse rahatarkust ja praktilisi oskusi kõrgemalt, võrreldes vanematega, kes pole antud mängu kodus kasutanud. Teiste nimekirjas olnud mängude/raamatute puhul statistiliselt olulisi erinevusi ei tuvastatud ($p>0,05$) (vt lisa 5 ja 6).

Kui statistiline analüüs tõi esile konkreetseid meetodeid, mida lapsevanemad kasutavad kodus kasvatades lapse rahatarkuse toetamiseks, siis kvalitatiivne analüüs avas nende meetodite tagamaid ja lapsevanemate põhimõtteid. Küsimuse „Millist nõu annaksite teistele lapsevanematele, kes soovivad toetada kodus enda lapse rahatarkuse arengut?“ analüüsimisel tekkis neli peamist kategooriat: lapse praktiline kogemus rahaga, avatud vestlused rahast, lapse kaasamine ning teadlikult antud taskuraha. Samuti toodi välja soov selles valdkonnas ennast harida (näiteks *Olen kehv nõuandja, peaksin ise lapsega rohkem rahatarkust arendavaid tegevusi tegema.*). Viis vastajat tõdes, et nad ei oska sel teemal nõu

anda ning 39 lapsevanemat jättis küsimusele vastamata. Tabelis 5 on koos arvuliste ja protsendiliste osakaaludega esitatud koodi sisuks olevate näidetega valik vanemate soovitud teistele. Osakaalude arvutamisel võeti arvesse sellele küsimusele vastanuid (n=62). Põhjalikum ülevaade nõuannetest on leitav lisas 7.

Tabel 5. Vanemate nõuanded laste rahatarkuse toetamiseks koduses kasvatuses

Kategooria	Kood/soovitus	n	%
Avatud vestlused	<i>Olla hea eeskuju ja rääkida ka enda väljaminekutest. Nt, et reisirid ei tule niisama tahtmisest, vaid enne peab raha koguma ja planeerima.</i>	26	41,9
Praktiline kogemus	<i>Lubage lapsel teha ostuvigu - kui ta ei saa teada, mis tunne on, kui raha on korraga otsas ja mitte kõige mõistlikumalt kasutatud, ei oska ta teha paremaid valikuid.</i>	16	25,8
Kaasamine	<i>Tehke kõike koos - poes kasutage nimekirja, tšekk võtke kaasa ja arvutage osakaalud erinevatele kategooriatele jne; Olen ise lastega koos pere eelarvet suunanud (nt lapsed soovisid minna spaa puhkusele. Leppisime kokku, mida sel kuul vähem ostame, et saaksime puhkuse jaoks säästa).</i>	9	14,5
Teadlikult antud taskuraha	<i>Pigem soovitan kindlal ajavahemikul anda kindel summa raha, mitte ükskõik millal suvalist summat. Siis õpib arvestama oma "sissetulekuga".</i>	6	9,7

Märkus. Kood - kaldkirjas / paksus kirjas (**bold**) märgitud koodi moodustavad märksõnad.

3.4. Laste hinnangulises rahatarkuses ilmnevad erinevused seoses taskuraha andmisega

Viimase uurimisküsimusega keskenduti taskuraha andmise praktikatele ja toodi välja erinevused ning seosed laste hinnangulises rahatarkuses sõltuvalt taskuraha saamisest ja kasutusest. Võrdlev analüüs kinnitas, et taskuraha andmine peegeldub vanemate hinnangutes lapse finantsvõimekusele. Statistiliselt oluline erinevus ilmnis nii laste rahatarkuse taseme ($U=528,0$; $p=0,041$) kui ka praktiliste oskuste koondhinnangu puhul ($U=481,5$; $p=0,016$). Vanemad, kes annavad oma lapsele taskuraha ($n=83$; 82,2%), hindavad kõrgemalt nii lapse rahatarkuse taset kui ka praktilisi oskusi, võrreldes vanematega ($n=18$; 17,8%), kes lapsele taskuraha ei anna.

Lastele taskuraha andmise tagamaid uurides selgus, et kõige sagedasemaks põhjuseks on soov arendada lapse iseseisvat raha kasutamise oskust (79,5%) ning laps ei pea taskuraha saamiseks täitma tingimusi (60,2%). Täpsemad tulemused põhjustest ja tingimustest koos arvuliste ning protsendiliste osakaaludega on esitatud tabelis 6. Arvesse võeti vaid vanemad, kes annavad lapsele taskuraha ($n=83$) ning neil oli võimalik valida mitu sobivat vastusevarianti.

Tabel 6. Taskuraha andmise põhjused ja tingimused ning nende võrdlus vanemate koondhinnanguga laste praktilistele oskustele rahatarkuses

		n	%	Erisus
Põhjused	Iseseisvalt raha kasutamise oskuse arendamiseks	66	79,5	p=0,001*
	Klassiekskursioonile minnes	55	66,3	p=0,423
	Vahepala ostmiseks enne huviringi	40	48,2	p=0,116
	Sõpradega välja minnes	32	38,6	p=0,860
Tingimused	Ei pea tegema midagi taskuraha saamiseks	50	60,2	p=0,873
	Peab hästi õppima ja kodused ülesanded ära tegema	29	34,9	p=0,522
	Laps peab aitama vanemaid koduste töödega	28	33,7	p=0,464

Märkused. Erisus - erinevus vastava põhjuse/tingimuse valinud ja mittevalinud vanemate rühmade vahel. * - statistiliselt oluline erinevus ($p < 0,05$) Mann-Whitney U-testis.

Lisaks toodi vabavastustes („Muu“) taskuraha andmise põhjusena välja iseseisvuse kasvatamine (näiteks *Et lapsel oleks võimalus õppida rahaga ümber käima: kas kulutada, koguda suurema eesmärgi nimel jne.*). Teise kategooriana ootamatustega toimetulek (näiteks *Hädajuhtumiks, kui bussipilet ununeb koju jne; Päeva teises pooles lisa koolitoidu ostmiseks.*). Kolmandaks põhjuseks nimetati lapse eesmärgi täitmist (näiteks *Konkreetsed eesmärgid (ostu) sooritamiseks, kui mingil põhjusel enda kogutud raha ei lähe käiku.*).

Taskuraha andmise tingimusena nimetati vabavastustes head käitumist (näiteks *Erinevate kokkulepete järgimine; Pere reeglite järgimine; Sõna kuulamine.*). Lisaks pakutakse kodudes võimalusi lisaraha teenimiseks (näiteks *Lastel on võimalik lisaraha teenida mõne suurema tööga abistades, näiteks puude riita ladumine; Boonuste saamiseks ei tohi olla nt trennist puudunud või tuba sassis.*). Samas toodi esile ka tingimusteta taskuraha andmist, (näiteks *Meie peres ei ole kindlaid reegleid. Kui lapsel on raha vaja, siis anname. Ta on nagunii tore laps. Ta ei pea ka kunagi tundma, et peres on raha vähe.*).

Vanemad, kelle eesmärk on taskuraha kaudu arendada lapse iseseisvust, märkasid sagedamini, et nende laps ka säästab raha ($X^2=4,03$; $p=0,045$). Seevastu lapsele taskuraha andmine vabaaja veetmiseks, nt sõpradega väljas käimiseks, ei ole hinnanguliselt seotud lapse säästmisega ($X^2=0,29$; $p=0,590$). Statistiliselt olulist seost ei leitud ka taskuraha andmise tingimuste ning lapse säästmisharjumuse vahel ($p > 0,05$).

Laste praktilise finantskäitumise mõistmiseks analüüsiti vanemate selgitusi küsimusele „Kuidas kasutab teie laps taskuraha?“. Analüüsis tekkis kuus peamist kategooriat, mis peegeldavad, mil määral on taskuraha andmine toetanud lapse rahatarkuse kujunemist. Tabelis 7 on toodud välja kategooriad, neid iseloomustavad koodi sisuks olevad näited ning vastuste protsentuaalne osakaal, mis väljendab iga kasutusviisi esinemissagedust taskuraha saavate laste seas ($n=83$).

Tabel 7. Laste taskuraha kasutusviisid

Kategooria	Kood/laste taskuraha kasutamine viis	n	%
Emotsioonistatud	Tormab kohe poodi seda kulutama; Kulutab ära magusa või mänguasja peale; Ostab, mida õigeks peab ja soovib.	35	42,2
Säästmine ja kogumine	Osa taskurahast paneb kassasse, sest suuremate ostude puhul (nt jalgratas, telefon) paneb laps mingi osa enda rahast.	32	38,6
Vajaduspõhine tarbimine	Peale kooli, enne trenni käib poes, kohvikus.	27	32,5
Sõpradega välja minek	<i>Kui tekib väga põletav soov sõpradega välja minna, nt Ahhaa keskusse või kinno, siis maksab oma arvele kogunenud rahast.</i>	8	9,6
Analüüsiv käitumine	<i>Kasutab väga mõistlikult. Arutleb ja arvutab enne ostmist; Kui leiab midagi, mida väga-väga soovib, siis mõtleb, kas ta tahab selle eest enda raha ära anda. Kui jah, siis ostab.</i>	6	7,2
Vanema poolt piiratud või suunatud rahakasutus	<i>Osa planeerib arvutimängude jaoks - selle otsmise jaoks on vaja vanema luba ja head käitumist koolis; Olen kasutanud taktikat, et "palun laena mulle sularaha 10€ ja maksan sulle kuu lõpus tagasi." Laps väga hästi teab, millal on kuu lõpp käes ja küsib ise, kui ma pole andnud; Ta teab, et pangakaardile ei tohi kunagi jääda 0.</i>	5	6,0

Märkus. Kood - kaldkirjas / paksus kirjas (**bold**) märgitud koodi moodustavad märksõnad.

Laste taskuraha kasutusviiside analüüs andis teada, et vanemate hinnangul on taskuraha loonud lapsele võimaluse säästmiseks ning kogumiseks, mis on osa positiivsest rahatarkuse kujunemisest. Laste taskuraha säästmisharjumuste tagamaade mõistmiseks analüüsiti vanemate avatud vastuseid laste kogumismotiividest. Ilmnes, et kõige enam koguvad lapsed kindla eesmärgi nimel (näiteks *Reisi jaoks. Me alati reisime perega nõnda, et midagi lapsele (nt lõbustuspark) ja midagi kultuurset meile. Tema rahaline panus on alati see, kuhu tema konkreetselt reisil soovib minna.*). Teiseks koguvad lapsed raha ilma kindla sihita (näiteks *Olen õpetanud kolme purgi meetodit ja kogub lihtsalt igaks juhuks*). Samuti lisati, et laps kogub raha teistele kingituste tegemiseks (näiteks *Ostab kingitusi pereliikmetele sünnipäeva puhul.*). Erandliku näitena tuli esile lapse soov ise panustada oma huvitegevuste rahastamisse (näiteks *Nii pea, kui ta raha saab (kingitakse), annab selle mulle (ma ei ole kunagi palunud mulle anda), ta ütleb, et tema peale kulub palju raha (erinevad hobid).*).

Viimaks kaardistati uuringus pangakonto olemasolu 7–10-aastaste laste seas, selgitamaks selle seost lastevanemate hinnanguga lapse rahatarkusele. Pangakonto oli avatud 70,3% (n=71) lastel ning 29,7% (n=30) puhul see puudus. Võrreldes lapsi, kellel on pangakonto ja lapsi, kellel pole, tuvastati statistiliselt oluline erinevus (U=760,5; p=0,020) nende praktiliste oskuste koondhinnangus rahatarkuses. Pangakontot omavate laste vanemad

andsid lapse praktilistele oskustele kõrgema koondhinnangu ($M=2,73$; $SD=1,29$), kui vanemad, kelle lapsel pangakonto puudub ($M=2,03$; $SD=1,21$).

4. Arutelu

Magistritöö eesmärk oli võrrelda vanemate hinnanguid enda ja oma 7–10-aastaste laste rahatarkusele ning analüüsida, kuidas vanemate hoiakud ja tegevused on seotud laste rahatarkuse kujunemisega. Selles peatükis kõrvutatakse tulemusi varasemate uuringute ja teoreetiliste lähtekohtadega, arutletakse töö praktilise väärtuse, võimalike edasiarenduste ning piirangute üle.

Esimene uurimisküsimus andis ülevaate 7–10-aastaste laste vanemate rahatarkuse enesehinnangust, majanduslikust toimetulekust ja teadmiste omandamisallikatest. Kui Vaahtoniemi jt (2023) osutasid oma uuringus täiskasvanute ebakindlusele enda rahatarkuses, siis siinse töö tulemused peegeldavad positiivset suundumust. Sarnaselt Eesti finantskirjaoskuse uuringule (2019) ilmnes, et kuigi lapsevanemate hinnangud oma teadmistele on varieeruvad, peetakse neid valdavalt siiski mõõdukaks või kõrgeks. Enesehinnangu kasvu kinnitavad ka Rahandusministeeriumi (2023) andmed, mille kohaselt on tõusnud nende inimeste osakaal, kes peavad oma teadmisi heaks või väga heaks.

Sarnaselt Fuente-Mella jt (2021) uuringule ilmnes siinses töös positiivne seos vanemate enesehinnangulise rahatarkuse ja majandusliku rahulolu vahel. See kinnitab, et majanduslik turvatunne suurendab vanemate enesekindlust oma teadmiste osas. Seda toetavad ka Agnew & Sotardi (2025) järeldused, mille kohaselt on majanduslikult kindlustatute vanemate finantsteadmised ja eneseusk selles valdkonnas kõrgemad. Uuringus ilmnes erisus soolises jaotuses, kus isad hindasid oma pädevust ja majanduslikku toimetulekut oluliselt kõrgemalt kui emad. Tulemused ühtivad varasemate seisukohtadega (Agnew & Sotardi, 2025; Bucher-Koenen *et al.*, 2021; Vaahtoniemi *et al.*, 2023), mille kohaselt võivad soolised erinevused tuleneda sotsiaalsest rollijaotusest või naiste suuremast enesekriitilisusest, mis ei pruugi tähendada tegelikke kehvemaid teadmisi rahatarkuses.

Töös ilmnes mõõdukalt kõrge vanemate eneseusk, mis võib tuleneda nende arusaamast rahatarkuse kohta. Lapsevanemad tõid välja, et rahatarkus on nende jaoks teadlikkus rahaasjades ning oskus hallata igapäevaseid kulusid. Vähem seostati rahatarkust säästmise, investeerimise või ettevõtlikkusega. Sellest võib järeldada, et vanemate enesehinnang põhineb esmalt lühiajalisel finantsilisel suutlikkusel, mitte pikaajalisel finantsplaneerimisel. Seda

kinnitab Eesti finantskirjaoskuse uuring (2019), mis osutas, et kuigi elanikel on teoreetiliselt head teadmised, esineb puudujääke nende pikaajalisel rakendamisel praktikasse.

Lapsevanemate enesehinnangu tausta selgitamiseks võrreldi nende finantsteadmiste omandamise allikaid. Kuigi 86,9% uuringus osalenud vanematest on omandanud teadmised iseseisvalt, ilmnes statistiliselt oluline erinevus nende vahel, kes märkisid teadmiste allikana kooli, ning nende vahel, kes seda ei teinud. See viitab vanemate usaldusele kooliharidusele ning selle positiivsele mõjule inimese finantsalasele enesekindlusele. Kooli rolli rahatarkuse arengus kinnitavad nii PISA 2022 tulemused (OECD, 2024) kui ka Soome uuring (Vaahtoniemi *et al.*, 2023), mille kohaselt tõuseb rahatarkuse enesehinnang märgatavalt koos kooliharidusega. Siiski ei saa siinse uuringu põhjal täpsustada, millises kooliastmes lapsevanemad oma teadmised omandasid või rahatarkuse õpet alustasid.

Teise uurimisküsimusega sooviti teada lastevanemate arvamusi ning ootusi enda lastele rahatarkuse õpetamisel. Kõik lapsevanemad pidasid rahatarkuse õpetamist varases eas oluliseks, tuues peamiste põhjustena välja lapse iseseisvuse ja vastutustunde kasvu ning rahalise valmisoleku ootamatusteks. Lisaks nähti varases õppes võimalust õpetada last vältima liigtarbimist ja tutvustada talle uusi finantsvõimalusi, nagu pangakaart või mobiilimaksed. Samuti toodi välja, et varakult teema käsitlemine, ennetab rahaasjade tabuteemaks kujunemist. Antud seisukohti toetavad varasemad uuringud nii Eestis kui välismaal (Amagir *et al.*, 2018; Civitta Eesti AS, 2020; Fuente-Mella, 2021; Kaiser & Menkhoff, 2020; Kuzma *et al.*, 2022; Mancone *et al.*, 2024), mis väitsid, et rahatarkuse omandamine algklassides loob aluse parematele finantsharjumustele tulevikus.

Kuigi Agnew & Sotardi (2025) ja Cannistrà jt (2022) on toonud välja, et laste rahatarkuse õpe on seotud nende vanemate teadmiste ja koduse majandusliku olukorraga, saab siinse töö põhjal järeldada, et valimis olnud vanemad, olenemata nende pere majandusliku toimetuleku hinnangust, soosivad kõik rahatarkuse varast õpetamist koolis.

Lapsevanemad peavad lapsele rahatarkuse õpetamisel oluliseks nii ennast kui ka õpetajat. Vanemate ja kooli koostöö efektiivsus on tõestatud ka varasemate uuringutega (Grohmann *et al.*, 2015; Sulistyowati *et al.*, 2024; Susanti & Kemala, 2023). Vabavastuste analüüsi põhjal saab järeldada, et vanemad näevad rahatarkuse kujundamisel kodul ja koolil sarnasust. Leitud kategooriad kattuvad, kuid rõhuasetused erinevad. Näiteks, peavad lapsevanemad enda kohustuseks eelkõige praktiliste harjumuste ja igapäevarahaga ümberkäimise (säästmise ja teadliku tarbimise) kujundamist. Koolilt oodatakse teemade kordamist, ühiseid arutelusid ning koostööprojekte. Sarnaselt tõestasid ka varasemad uuringud

(Kaiseri & Menkhoffi, 2020; Koposko & Hershey, 2014), et koolide finantshariduse efektiivsust tõstavad praktilised ülesanded, näiteks eelarve koostamine ühistegevuseks.

Töö kolmas uurimisküsimus keskendus koduse finantskasvatuse ja laste enesekohase rahatarkuse vaheliste seoste leidmisele, käsitledes ühtlasi õpilaste finantspädevuses esinevaid erisusi. Selgus, et vanemad suunavad oma lapsi enim aktiivse dialoogi kaudu, selgitades raha väärtust ning analüüsides koos lapsega tema rahalisi otsuseid. Avatud arutelude olulisust rõhutasid ka vastanute vabavastused, tuues seda teistelegi vanematele suunatud nõuannetes esile kui tõhusaimat õppemeetodit. Regulaarsete vestluste olulisust kinnitavad varasemad uuringud (Brown & Taylor, 2016; Cannistrà *et al.*, 2022; Grohmann *et al.*, 2015; Susanti & Kemala, 2023), millest järeldati, et rahaliste küsimuste üle arutlemine on positiivselt seotud laste finantsteadmiste ja -käitumisega. Samas viitavad vanemate vabavastused ebakindlusele rahatarkuses ning vajadusele toetada ka täiskasvanute endi pädevust, et julgustada neid rahatarkuse teemasid kodus käsitlema.

Uuringu tulemusena leiti, et 70% lastematest kaasab last pere rahalistesse otsustesse alati või aeg-ajalt. Analüüs kinnitas positiivset seost kaasamise sageduse ja lapse rahatarkuse hinnangu vahel. See tähendab, et mida aktiivsemalt on laps pere aruteludesse kaasatud, seda kõrgemalt hindavad vanemad tema rahatarkuse taset. Samuti ilmnes, et enam kaasatud lastel on vanemate hinnangul paremad oskused eristada soove vajadustest ning harjumus raha säästa. Leid, et lapse kaasamine on hinnanguliselt aluseks tema parematele finantsteadmistele ja -oskustele, on kooskõlas ka Hollandis läbiviidud uuringuga (Dare *et al.*, 2020).

Uurimuse tulemused kinnitavad, et õppevahendid (mängud ja raamatud) on lastevanemate seas hinnatud meetodid rahatarkuse edendamiseks koduses kasvatuses. Kõige enam kasutatud mänguna toodi välja „Monopoly“ ning raamatuna „Tom õpib rahamängu“, mille laiemat kasutust võib selgitada nende suurema tuntuse ja kättesaadavusega. Kalmi & Rahko (2022) uuring kinnitab, et tugevaimat mõju lapse rahatarkusele omavad mängud, milles on oluline osa suhtlemisel, mis on kesksel kohal mõlemas eelnimetatud õppevahendis. Varasemalt läbiviidud uuring (Nurfurqon *et al.*, 2025) kinnitab, et „Monopoly“-tüüpi mängud on efektiivsed vahendid rahatarkuse algteadmiste loomisel ning aitavad keerulised mõisted muuta lastele arusaadavaks ja mänguliseks.

Uurimuse tulemused näitasid, et lapsevanemad, kes kasutavad lapse rahatarkuse kujundamiseks lauamängu „Monopoly“, hindasid oma lapse rahatarkuse taset kõrgemaks ning on märganud nende puhul ka praktilisi oskusi rahaga ümberkäimisel. See on kooskõlas Kalmi & Rahko (2022) uuringuga, millest selgus, et mängupõhine finantsharidus parandab õpilaste

finantsteadmisi märkimisväärselt. Lastevanemate vabavastustest selgus, et lisaks lauamängudele kasutatakse rahatarkuse õpetamiseks sageli rollimänge (näiteks „poe mängimine“). Selline praktiline lähenemine on kooskõlas Susanti ja Kemala (2023) uuringuga, mille kohaselt tõstavad rollimängud laste õpimotivatsiooni ning võimaldavad neil finantsteadmisi praktilistes situatsioonides vahetult katsetada.

Neljanda uurimisküsimusega selgitati välja taskuraha andmise seos laste hinnangulise rahatarkusega ning analüüsiti laste hinnangulises finantspädevuses ilmnevaid erinevusi sõltuvalt taskuraha saamisest ja selle kasutusviisidest. Analüüsist selgus, et 83,8% vanematest annab lapsele taskuraha. Need vanemad hindavad oma lapse rahatarkust kõrgemaks ning on täheldanud neil ka enam praktilisi finantsoskusi võrreldes vanematega, kes taskuraha ei anna. See on kooskõlas varasemate uuringutega (Béres *et al.*, 2024; Riitsalu, 2020), millest järeldati, et praktiline kogemus taskurahaga kujundab positiivselt laste rahatarkust.

Kõige enam annavad lapsevanemad lastele raha iseisesvalt raha kasutamise oskuse arendamiseks ning väikseim osa annab lapsele raha sõpradega välja minekuks. Erinevalt varasematest uuringutest (Brown & Taylor, 2016; Dare *et al.*, 2020), milles on leitud, et teenitud taskuraha kujundab positiivselt laste finantsharjumusi, ei tuvastatud käesolevas töös seost kodutööde või heade õpitulemuste eest antava tasu ning lapse hinnangulise rahatarkuse vahel. See-eest kinnitus seos lapse puhul märgatud säästva käitumise ja iseseisva rahakasutuse arendamiseks antud taskuraha vahel. See tulemus ühtib varasemate uuringutega (Béres *et al.*, 2024), mille kohaselt on iseseisev rahaline vastutus säästmisharjumuste kujunemise oluline eeldus.

Mõistmaks, kuidas taskuraha kujundab rahatarkust, on oluline analüüsida laste tegelikku rahakasutust. Uuringust selgus, et suurim osa (42,2%) 7–10-aastastest lastest kulutab enda taskuraha emotsioonioskustele (näiteks kommid ja mänguasjad), mis on kooskõlas Sulistyowati jt (2024) seisukohaga, et algkooliõpilaste finantskäitumine on eeskätt suunatud lühiajaliste soovide täitmisele. 38,6% vanematest väitis, et nende laps kogub raha suuremate eesmärkide, näiteks jalgratta soetamiseks. See kinnitab, et taskuraha andmine loob eelduse teadliku kulutamise ja säästmisoskuse arenguks (Béres *et al.*, 2024; Riitsalu, 2020). Laste valmisolek raha säästmiseks ei pruugi peegeldada üksnes enesekontrolli taset (Marshmallow-katse), vaid ka lapse usaldust keskkonna, sh vanemate käitumismustrite suhtes (Mischel *et al.*, 1972). Kuna vaid väike osa vanematest tõi välja, et juhendab või piirab lapse rahakasutust, võib järeldada, et emotsioonioskuste osakaalu saaks vähendada lastevanemate teadliku juhendamise. Seda kinnitavad Kuzma jt (2022) ning Sulistyowati jt

(2024), et autonoomia andmine, koos järjepideva juhendamise ja analüüsiga, aitab lapsel mõista raha olemust ning soodustab läbimõeldud otsuste tegemist.

Seoses sularahavaba ühiskonna arenguga ja taskuraha kandumisega digitaalsetesse kanalitesse, kaardistati töös 7–10-aastaste laste pangakontode olemasolu, mis võimaldas analüüsida pangakonto seost lapse rahatarkuse hinnanguga. Tulemustest selgus, et 70,3% vanematest on avanud oma lapsele pangakonto ning nad on märganud enda lapse puhul enam rahatarkusega seotud praktilisi oskusi võrreldes nendega, kellel konto puudub. See on uus leid võrreldes varasemate uuringutega, kus on selgunud, et pangakaardi olemasolu ei taga paremaid finantsteadmisi ning digitaalne raha võib jääda lapsele mõistetamatuks (Andries *et al.*, 2025; Kuzma *et al.*, 2022). Kuna siinses töös ei uuritud põhjalikumalt, kuidas vanemad lapsi pangakonto kasutamisel suunavad, siis võib vaid eeldada, et antud valimi puhul on konto avamisega kaasnenud ka vanemapoolne selgitustöö ja juhendamine. Seetõttu on vajadus edasiste uuringute järele, mis keskenduksid just digitaalsete maksevahendite ja vanemliku suunamise omavahelisele mõjule lapse rahatarkuse kujunemisel.

4.1. Töö piirangud, praktiline väärtus ning soovitus edasisteks uuringuteks

Uurimuse tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada järgmiste piirangutega. Kuna töö tugineb lastevanemate enesekohastel hinnangutel ja arvamustel, peegeldavad tulemused vanemate subjektiivset tajumist, mitte laste tegelikku rahatarkust, mida käesolevas uuringus ei testitud. Teise piiranguna saab tuua esile vanemate soolise ebaühtluse, sest enamiku valimist moodustasid emad. Isade vähene esindatus ja nende potentsiaalselt kõrgem enesehinnang finantsvaldkonnas võib viidata valimi kalduvusele: küsimustikule vastanud isad võivad olla keskmisest suurema huviga rahatarkuse vastu, majanduslikult kindlustatumad või teadlikumalt suunatud laste rahaliste oskuste kujundamisele. Kolmandaks võib tulemusi mõjutada asjaolu, et vanematele ei esitatud rahatarkuse ühtset definitsiooni. Variatiivsus rahatarkuse mõistmisel tähendab, et vanemate hinnangud võivad põhineda erinevatel arusaamadel selle olemusest ja ulatusest.

Uurimistöö väärtus seisneb varase rahatarkuse olulisuse teadvustamises. Tulemused annavad ülevaate valdkonna hetkeseisust ning pakuvad vanematele praktilisi suuniseid lapse rahatarkuse teadlikuks arendamiseks, tuginedes uuringus ilmnunud positiivsetele hinnangulistele seostele ja teiste vanemate näidetele. Samuti on saadud tulemused sisendiks klassiõpetajatele ja haridusorganisatsioonidele ainetundide ning õppematerjalide arendamisel, et tagada õppe vastavus sihtrühma tegelike vajaduste ja ootustega.

Töö loob teoreetilise ja praktilise aluse edasistele uuringutele rahatarkuse valdkonnas I kooliastmes ja lastevanemate mõju hindamisel laste rahatarkuse kujunemisel. Autor soovib viia läbi intervjuud 7–10-aastaste lastega, et selgitada välja nende enda arusaam ja hinnangud rahatarkuses ning sealhulgas vanemate poolt antud suunistest. Laste kaasamine võimaldaks võrrelda lastevanemate uskumusi laste tegelike teadmiste ja käitumisega. Unikaalse leiuna ilmnes siinses töös, et lastel, kes omavad ja kasutavad pangakaarti, on nende vanemate hinnangul parem rahatarkuse mõistmine. Seetõttu väärib täpsemat uurimist digitaalsete finantstehnoloogiate ja pangarakenduste mõju lapse finantskäitumise kujunemisele võrdluses traditsioonilise sularahaga, analüüsides seejuures ka vanemlikku suunamist nendes protsessides.

Tänuõnad

Soovin avaldada siirast tänu kõikidele lastevanematele, kes leidsid aega minu küsimustikule vastata, teemaga kaasa mõelda ning häid soovide jagada. Suur tänu ettevõttele ALPA Kids, kes toetas minu uuringut ning pakkus vastanud lastevanemate vahel väljaloosimiseks rahatarkust õpetava lauamängu, aidates sellega oluliselt kaasa valimi kasvatamisele. Suur tänu minu juhendajale Külli Hiimäe-Metsarile, kes oli alati kättesaadav ning pakkus väärtuslikku tuge ja suuniseid magistrیتöö kirjutamisel. Täna oma lähedasi, kes mind motiveerisid ja toetasid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Heliis Pöder

/allkirjastatud digitaalselt/

13.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Agnew, S., & Sotardi, V. A. (2025). Family financial socialisation and its impact on financial confidence, intentions, and behaviours among New Zealand adolescents. *Journal of Family and Economic Issues*, 46(1), 246-258. <https://doi.org/10.1007/s10834-024-09990-8>
- Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56-80. <https://doi.org/10.1177/2047173417719555>
- Andries, V., Wilson, C., Everson, H., McKinley, C., & Elsdon, C. (2025). The secret lives of children's money: Exploring children's financial interactions in transitions from cash to digital monies. In *Proceedings of the 24th Interaction Design and Children* (pp. 52-68). <https://doi.org/10.1145/3713043.3728852>
- Beilmann, M. (2025). *Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvantitatiivne-ja-kvalitatiivne-uurimisviis/>
- Belinova, N. V., Bicheva, I. B., Krasilnikova, L. V., Khanova, T. G., Vyalova, N. V., Zhanna, & Baskaeva, K. (2021). The development of preschoolers' financial literacy in the cooperation of the kindergarten and the family. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 97, p. 01020). EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219701020>
- Béres, D., Mészáros, A., Hanák, Z., & Erzsébet, N. (2024). The role of pocket money in the financial socialization of young people. *International Journal of Business & Society*, 25(3), 1253-1272. <https://doi.org/10.33736/ijbs.8578.2024>
- Brown, S., & Taylor, K. (2016). Early influences on saving behaviour: Analysis of British panel data. *Journal of banking & finance*, 62, 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2015.09.011>
- Bucher-Koenen, T., Lusardi, A., Alessie, R., & van Rooij, M. (2021). Fearless Woman: Financial Literacy and Confidence. *Inquiry: The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing*, 58.
- Burgess, T. F. (2001). A general introduction to the design of questionnaires for survey research. *Leeds: University of Leeds*.
- Cannistrà, M., Agasisti, T., Amagir, A., Poder, K., Holz, O., Vartiak, L., & De Witte, K. (2022). A comparative analysis of financial literacy levels and initiatives among students in five European countries. *Research in Comparative and International Education*, 17(2), 246-280. <https://doi.org/10.1177/17454999211066183>

- Civitta Eesti AS (2020). *Finantskirjaoskuse kujundamise võimaluste analüüs Eesti üldharidus- ja kutsekoolides*.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. routledge.
- Csiszárík-Kocsir, Á. (2023). The Purposes and Motivations of Savings Accumulation based on Generational Affiliation Financial Education and Financial Literacy. *Acta Polytechnica Hungarica*, 20(3), 195-210.
- Dare, S. E., van Dijk, W. W., van Dijk, E., van Dillen, L. F., Gallucci, M., & Simonse, O. (2020). The effect of financial education on pupils' financial knowledge and skills: Evidence from a Solomon four-group design. *The Journal of educational research*, 113(2), 93-107. <https://doi.org/10.1080/00220671.2020.1733453>
- European Union/OECD (2023). *Financial competence framework for children and youth in the European Union*.
- Evans, J. R., & Mathur, A. (2005). The value of online surveys. *Internet Research*, 15(2), 195–219. <https://doi.org/10.1108/10662240510590360>
- Fuente-Mella, H. D. L., Umaña-Hermosilla, B., Fonseca-Fuentes, M., & Elórtégui-Gómez, C. (2021). Multinomial logistic regression to estimate the financial education and financial knowledge of university students in Chile. *Information*, 12(9), 379. <https://doi.org/10.3390/info12090379>
- Grohmann, A., Kouwenberg, R., & Menkhoff, L. (2015). Childhood roots of financial literacy. *Journal of Economic Psychology*, 51, 114-133. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2015.09.002>
- GSCore. (2025). *Uuring: noorte rahaline olukord on aastaga muutunud raskemaks, iga kolmas on pidanud püsikulutuste katmiseks ka laenama*. <https://gscore.ee/uuring-noorte-rahaline-olukord-on-aastaga-muutunud-raskemaks-iga-kolmas-on-pidanud-pusikulutuste-katmiseks-ka-laenama/>
- Hea teadustava. (2023). Tartu Ülikooli eetikakeskus. https://eetika.ee/sites/default/files/2023-06/HEA%20TEADUSTAVA_2023.pdf
- Henderson, G. E., Beach, P., & Coombs, A. (2021). Financial Literacy Education in Ontario: An Exploratory Study of Elementary Teachers' Perceptions, Attitudes, and Practices. *Canadian Journal of Education Revue Canadienne De l'éducation*, 44(2), 308–336. <https://doi.org/10.53967/cje-rce.v44i2.4249>

- Kaiser, T., & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of education review*, 78, 101930. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>
- Kaiser, T., & Lusardi, A. (2024). Financial literacy and financial education: An overview.
- Kalmi, P., & Rahko, J. (2022). The effects of game-based financial education: New survey evidence from lower-secondary school students in Finland. *The Journal of economic education*, 53(2), 109-125. <https://doi.org/10.1080/00220485.2022.2038320>
- Koposko, J. L. (2014). Parental and early influences on expectations of financial planning for retirement. *Journal of Personal Finance*, 13(2), 17.
- Kuzma, I., Chaikowska, H., Levchyk, I., & Yankovych, O. (2022). Formation of financial literacy in primary school students. *Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science*, 15(3), 142-155. <https://doi.org/10.7160/eriesj.2022.150302>
- Lusardi, A., & Messy, F. A. (2023). The importance of financial literacy and its impact on financial wellbeing. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1(1), 1-11. <https://doi.org/10.1017/flw.2023.8>
- Malmqvist, J., Hellberg, K., Möllås, G., Rose, R., & Shevlin, M. (2019). Conducting Pilot Studies in Advanced Practice and Education Research. *International Journal of Qualitative Methods*. <https://doi.org/10.1177/1609406919878341>
- Mancone, S., Tosti, B., Corrado, S., Spica, G., Zanon, A., & Diotaiuti, P. (2024, October). Youth, money, and behavior: the impact of financial literacy programs. In *Frontiers in Education* (Vol. 9, p. 1397060). Frontiers. <https://doi.org/10.3389/educ.2024.1397060>
- Mischel, W., Ebbesen, E. B., & Raskoff Zeiss, A. (1972). Cognitive and attentional mechanisms in delay of gratification. *Journal of personality and social psychology*, 21(2), 204. <https://doi.org/10.1037/h0032198>
- Murugiah, L., Ismail, R., Taib, H. M., Applanaidu, S. D., & Long, M. N. H. B. H. (2023). Children's understanding of financial literacy and parents' choice of financial knowledge learning methods in Malaysia. *MethodsX*, 11, 102383. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2023.102383>
- Mädamürk, K., Käsper, M., Anspal, T., jt. *Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterjal õpetajale I, II ja III kooliastmes*. Rahandusministeerium. Tallinn.
- Nurfurqon, F. F., Fauzi, M. R., Arga, H. S. P., Virgiana, R., & Agustin, M. (2025). Building the Financial Literacy of Elementary School Students: Developing Monopoly Education Teaching Materials. *KnE Social Sciences*, 10(12), 311-320.

- Oberrauch, L., Kaiser, T., & Lusardi, A. (2024). Assessing financial literacy among the young. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 2(1), 63-78.
<https://doi.org/10.1017/flw.2024.17>
- OECD. (2024). *PISA 2022 Results (Volume IV): How Financially Smart Are Students?*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5a849c2a-en>
- Perdanasari, A., Sudiyanto, A., Octoria, D. The Importance of Financial Literacy Knowledge For Elementary School Students In 21st Century. (2019). *Efektor*, 6(1), 26-31. <https://doi.org/10.29407/e.v6i1.12591>
- Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child*. Trans. D. Coltman. Orion.
- Puspitarona, D.S., Abdulhak, I., & Rusman, R. (2019). Financial Literacy for Elementary School Students: Case Study of Bandung City, Indonesia. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*.
- Ainevaldkond „Sotsiaallained”. Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 6 (2023). *Riigi Teataja I*, 08.03.2023, 1.
https://www.riigiteataja.ee/akti/1231/2202/5006/18m_pohi_lisa6.pdf#
- Pärn, P. (2023). *Klassiõpetajate arvamused ja kogemused rahatarkuse õpetamisest I kooliastmes*. Tartu Ülikool. <https://hdl.handle.net/10062/90594>
- Rahandusministeerium. (2023). *Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring 2023* [PowerPoint esitlus]. Kantar Emor. Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring 2023 | 26.85 MB | pptx
- Rahandusministeerium. (s.a.). *Abiks õpetajale*. <https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/abiks-opetajale#i-kooliaste>
- Rahandusministeerium. (s.a.). *Rahandusministeeriumi rahatarkuse tegevused*.
<https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus>
- Reja, U., Manfreda, K. L., Hlebec, V., & Vehovar, V. (2003). Open-ended vs. close-ended questions in web questionnaires. *Developments in applied statistics*, 19(1), 159-177.
- Riitsalu, L. (2020). *Eesti õpilaste tulemused PISA 2018 finantskirjaoskuse uuringus*.
<https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-02/PISA-2018-FIN-RAPORT.pdf>
- Sulistyowati, P., Sudarmiatin, S., & Al Atok, R. (2024). Analysis of money management skills as a character building of responsibility and creativity in elementary school students. *JPPI (Jurnal Penelitian Pendidikan Indonesia)*, 10(2), 108-116.
<https://doi.org/10.29210/020243787>

- Susanti, I., & Kemala, R. (2023). The role of financial literacy in developing financial management skills in early children. *Kompartemen: Kumpulan Orientasi Pasar Konsumen*, 1(2), 85-89. <https://doi.org/10.56457/kompartemen.v1i2.484>
- Zimmerman, J., Forlizzi, J., Finkenaar, J., Amick, S., Ahn, J. Y., Era, N., & Tong, O. (2016, June). Teens, parents, and financial literacy. In *Proceedings of the 2016 ACM Conference on Designing Interactive Systems* (pp. 312-322). <https://doi.org/10.1145/2901790.2901889>
- Vaahtoniemi, S., Buturak, G., Kalmi, P., & Ruuskanen, O. P. (2023). Financial literacy and its determinants and consequences: New survey evidence from Finland. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1(2), 368-402. <https://doi.org/10.1017/flw.2023.14>
- Õunapuu, L. (2012). *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Tartu Ülikool. <https://hdl.handle.net/10062/27764>
- Yip, J. C., Ello, F. M. T., Tsukiyama, F., Wairagade, A., & Ahn, J. (2023, June). " Money shouldn't be money!": An Examination of Financial Literacy and Technology for Children Through Co-Design. In *Proceedings of the 22nd Annual ACM Interaction Design and Children Conference* (pp. 82-93). <https://doi.org/10.1145/3585088.3589355>

Lisa 1. Uuringus osalemise kutse koolide direktoritele

Tere!

Olen Tartu Ülikooli klassiõpetaja õppekava tudeng Heliis Pöder ning viin enda magistritöö raames läbi uuringut, et selgitada välja 7–10-aastaste laste vanemate teadmised, hoiakud ja arvamused seoses rahatarkuse õpetamise ning taskuraha andmisega oma lapsele. Mul oleks südamest hea meel, kui jagaksite antud küsimustikku enda kooli klassiõpetajatega (1.-4. klass), kes saaksid võimalusel minu küsimustiku edastada enda õpilaste vanematele.

Küsimustiku leiab sellelt lingilt: <https://survey.ut.ee/index.php/741628?lang=et>

Suur-suur aitäh juba ette!

Heliis Pöder

Lisa 2. Uuringus osalemise kutse lapsevanematele

Kas oled 7–10-aastase lapse ema, isa või eestkostja?

Kui jah, siis vajan just Sinu abi.

Olen Tartu Ülikooli klassiõpetaja õppekava tudeng ning viin enda magistritöö raames läbi uuringut, et selgitada välja 7–10-aastaste laste vanemate teadmised, hoiakud ja arvamused seoses rahatarkuse õpetamise ning taskuraha andmisega oma lapsele. Mul oleks südamest hea meel, kui täidad ära alljärgneva küsimustiku ning toetad sellega minu lõputöö valmimist.

Küsimustiku leiad sellelt lingilt: <https://survey.ut.ee/index.php/741628?lang=et>

Kõigi küsimustiku täitjate vahel loosin koostöös ALPA Kids välja Eesti esimese rahatarkuse lauamängu “Rahatarkuse kompass”. Mäng on õpetlik ja meelelahutuslik ning see sobib ideaalselt koos perega kvaliteetaja veetmiseks. Lauamäng arendab lapse oskust ja teadlikkust rahaga ümberkäimisel ning samuti värskendab ka vanemate finantsteadmisi.

NB! Kuna küsimustik on anonüümne, siis palun loosis osalemiseks kommenteerida selle postituse alla “küsimustik täidetud” ning jagada postitust enda seinal.

Suur-suur aitäh!

Heliis Põder

Lisa 3. Ankeetküsimustik

Täna, et võtate aega selle küsimustiku täitmiseks. Käesolev küsimustik on osa minu magistritööst, mille raames viin läbi uuringut, et selgitada välja 7–10-aastaste laste vanemate teadmised, hoiakud ja arvamused seoses rahatarkuse õpetamise ning taskuraha andmisega oma lapsele. Teie, vastava sihtgrupi lapsevanemana, olete minu uurimistöös osalemiseks sobiv inimene. Teie isikuandmete konfidentsiaalsus on täielikult tagatud. Küsimustikus puuduvad küsimused, mille alusel oleks võimalik teid hiljem ära tunda. Küsimustiku täitmisel on olulised teie isiklikud seisukohad, mistõttu ei ole olemas õigeid ega valesid vastuseid. Teil on võimalus igal hetkel küsimustiku täitmine katkestada ja hiljem jätkata. Küsimustiku täitmiseks kulub eeldatavasti 15 kuni 20 minutit.

TAUSTAANDMED

Milline on teie side lapsega?

Ema	Isa	Eestkostja
-----	-----	------------

Teie vanus (avatud küsimus)

Mitu last peres kasvab?

1	2	3	4	5 või rohkem
---	---	---	---	--------------

Kas laps kasvab kahe vanemaga peres?

Jah	Ei
-----	----

Kui rahul olete oma leibkonna majandusliku toimetulekuga? Leibkond ehk ühisel majapidamisel olevad inimesed (nt ühe perekonna liikmed).

Täiesti rahul	Enam-vähem rahul	Veidi rahulolematu	Täiesti rahulolematu
---------------	------------------	--------------------	----------------------

Kui oluliseks peate rahatarkuse õpetamist varases koolieas?

Väga oluline	Pigem oluline	Vähe oluline	Üldse mitte oluline
--------------	---------------	--------------	---------------------

TEIE TEADMISED JA ARVAMUSED RAHATARKUSEST

Mis on teie jaoks rahatarkus? Palun selgitage. (avatud küsimus)

Miks on tänapäevases ühiskonnas rahatarkus oluline? Palun põhjendage. (avatud küsimus)

Kuidas olete omandanud enda finantsteadmised?

Koolis	Vanematelt	Sõpradelt	Iseseisvalt	Muul viisil
--------	------------	-----------	-------------	-------------

Kuidas hindate enda rahatarkuse taset?

Väga hea	Hea	Rahuldav	Kesine	Väga halb
----------	-----	----------	--------	-----------

Millises rahatarkuse valdkonnas peate end tugevaks?

Säästmine	Investeerimine	Pere-eelarve koostamine	Laenuvõimekuse hindamine	Finantsdistipliin	Midagi muud
-----------	----------------	-------------------------	--------------------------	-------------------	-------------

KES JA KUIDAS PEAKS ÕPETAMA LAPSELE RAHATARKUST?

Kes peaks õpetama I kooliastmes õppivale lapsele rahatarkust?

Lapsevanem	Õpetaja	Õde või vend	Lapsele pole tarvis rahatarkust õpetada	Keegi muu
------------	---------	--------------	---	-----------

Kuivõrd oluline roll on lapsele rahatarkuse õpetamisel vanematel?

Väga oluline	Pigem oluline	Vähe oluline	Üldse mitte oluline
--------------	---------------	--------------	---------------------

Kuivõrd oluline roll on õpilasele rahatarkuse õpetamisel klassiõpetajal?

Väga oluline	Pigem oluline	Vähe oluline	Üldse mitte oluline
--------------	---------------	--------------	---------------------

Millised rahatarkuse teemad peaksid selgeks saama kodus? Palun loetlege. (avatud küsimus)

Milliseid rahatarkuse teemasid on kindlasti vaja õpetada koolis? Palun loetlege. (avatud küsimus)

Milliseid meetodeid peate lapse rahatarkuse arendamisel koolis kõige efektiivsemaks?

Õppekäigud ettevõtetesse	Kogukondlikul laadal osalemine	Rahatarkuse teemadel töövihiku harjutuste lahendamine	Rahatarkuse teemadel arutlemine
Rollimängude korraldamine	Rahatarkust arendavate videote/multifilmide vaatamine	Midagi veel	

LAPSE RAHATARKUSE TOETAMINE KODUS

Mil määral kaasate last perekonna rahaliste otsuste langetamisse, näiteks perepuhkuse planeerimisel?

Kaasan alati	Kaasan aeg-ajalt	Kaasan harva	Ei kaasa
--------------	------------------	--------------	----------

Kas olete kasutanud mängu ja/või raamatuid, et oma lapsele rahatarkust õpetada?

Jah	Ei
-----	----

Milliseid mängu ja/või raamatuid olete kasutanud oma lapse rahatarkuse edendamisel?

Lauamäng "Monopoly"	Lauamäng "Cashflow"	Lauamäng "Rahatarkuse kompass"	Raamat "Tom õpib rahamängu"	Raamat "Mina õpetan rahamängu"
Raamat "Kus kasvab raha?"	Raamat "Minu esimene raha"	Raamat "Koer nimega Money"	Midagi muud	

Kas laps kasutab mängudes oma teadmisi rahatarkuses?

Jah	Ei
-----	----

Kas peate oluliseks, et laps rakendaks mängudes oma teadmisi rahatarkuses?

Jah	Ei
-----	----

Milliseid lapse rahatarkusega seotud teadmisi te olete märganud?

Laps teeb vahet vajadustel ja soovidel	Laps säästab raha	Otsustamisel laps arvutab ja/või planeerib	Laps mõistab investeerimise eesmärki	Laps teeb eetilisi otsuseid	Midagi muud
--	-------------------	--	--------------------------------------	-----------------------------	-------------

TASKURAHA ANDMINE JA KASUTAMINE

Kas annate lapsele taskuraha?

Jah	Ei
-----	----

Kui tihti annate lapsele taskuraha?

Iga päev	Paar korda nädalas	Kord nädalas	Paar korda kuus	Kord kuus	Mõned korrad aastas	Ei anna lapsele taskuraha
----------	--------------------	--------------	-----------------	-----------	---------------------	---------------------------

Mis põhjusel annate lapsele taskuraha?

Vahepala ostmiseks enne huviringi	Sõpradega välja minnes	Klassiekskursioonile minnes	Lapse iseseisvalt raha kasutamise oskuse arendamiseks	Muul põhjusel
-----------------------------------	------------------------	-----------------------------	---	---------------

Mida peab laps taskuraha saamiseks tegema?

Laps ei pea tegema midagi taskuraha saamiseks	Laps peab aitama koduste töödega (nt koristamine)	Laps peab hästi õppima ja kodused ülesanded ära tegema	Midagi muud
---	---	--	-------------

Kuidas kasutab teie laps taskuraha? (avatud küsimus)

Kas lapsele on avatud pangakonto?

Jah	Ei
-----	----

HINNANG LAPSE RAHATARKUSELE, LÄHTUDES LAPSE KÄITUMISEST

Kuidas hindate enda lapse rahatarkuse taset?

Väga hea	Hea	Rahuldav	Kesine	Väga halb
----------	-----	----------	--------	-----------

Kuidas hindate enda lapse rahatarkust võrreldes tema eakaaslastega?

Parem	Võrdväärne	Kehvem
-------	------------	--------

Kas teie laps säästab/kogub raha?

Jah	Ei
-----	----

Mille jaoks teie laps raha säästab/kogub? (avatud küsimus)

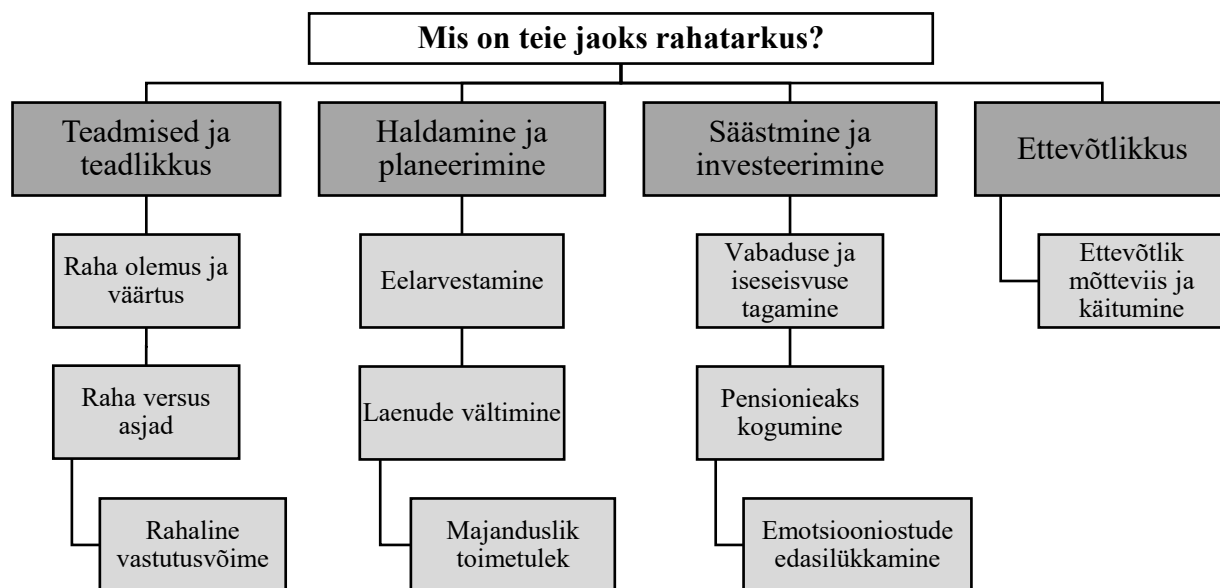
Kas ja mil viisil suunate enda last raha säästma ning tegema tarku rahalisi otsuseid?

Olen enda finantskäitumisega eeskujuks	Selgitan raha väärtust	Aitan seada rahalisi eesmärke	Õpetan eelarvet koostama	Arutame tema rahaliste otsuste üle	Ei suuna last	Teen midagi muud
--	------------------------	-------------------------------	--------------------------	------------------------------------	---------------	------------------

Millist nõu annaksite teistele lastevanematele, kes soovivad toetada enda lapse rahatarkuse arengut? (avatud küsimus)

Suur aitäh küsimustiku täitmise eest! Teie vastused on väga väärtuslikud ning hindan antud panust kõrgelt.

Lisa 4. Koodipuu küsimuse *Mis on teie jaoks rahatarkus* alusel

Märkused. Kujunditäide (tumehall) - koodidest moodustatud kategooria; kujunditäide (helehall) - vabavastuse põhjal leitud kood.

Lisa 5. Lapse rahatarkuse taseme hinnangu võrdlus sõltuvalt õppevahendi kasutusest

Mäng/ raamat	Kasutab (M; SD)	Ei kasuta (M; SD)	U	p
„Monopoly“	3,43; 0,86	2,95; 1,01	868,0*	0,015*
„Cashflow“	3,25; 0,50	3,25; 0,96	201,0	0,905
„Rahatarkuse kompass“	3,33; 0,58	3,25; 0,95	143,0	0,941
Poe mäng	3,60; 0,89	3,23; 0,95	200,0	0,514
„Tom õpib rahamängu“	3,21; 0,79	3,26; 1,00	104,3	0,870
„Minu esimene raha“	3,40; 0,83	3,22; 0,96	585,0	0,548
„Koer nimega Money“	3,20; 0,79	3,25; 0,96	472,0	0,843

Märkused. M - lapse keskmise rahatarkuse taseme hinnang; SD - standardhälve; U - Mann-Whitney U teststatistik; p - statistilise olulisuse nivoo ($p < 0,05$); * - statistiliselt oluline erinevus lapse hinnangulises rahatarkuses.

Lisa 6. Lapse rahatarkuse koondhinnangu võrdlus sõltuvalt õppevahendi kasutusest

Mäng/ raamat	Kasutab (M; SD)	Ei kasuta (M; SD)	U	p
„Monopoly“	2,77; 1,24	2,16; 1,35	923,0*	0,049*
„Cashflow“	3,75; 1,89	2,47; 1,27	103,5	0,108
„Rahatarkuse kompass“	2,33; 1,53	2,53; 1,31	162,0	0,766
Poe mäng	3,60; 1,14	2,47; 1,29	123,0	0,061
„Tom õpib rahamängu“	2,68; 1,42	2,47; 1,27	916,0	0,411
„Minu esimene raha“	2,87; 1,51	2,47; 1,27	552,0	0,364
„Koer nimega Money“	3,30; 1,34	2,44; 1,28	292,5	0,059

Märkused. M - lapse keskmine koondhinnang; SD - standardhälve; U - Mann-Whitney U teststatistik; p - statistilise olulisuse nivoo ($p < 0,05$); * - statistiliselt oluline erinevus lapse rahatarkuse koondhinnangus.

Lisa 7. Lastevanemate nõuanded teistele vanematele lapse rahatarkuse arendamiseks

Kategooria	Kood/soovitus
Avatud vestlused	<i>Kuulata laps ära ja mitte võtta kõike enda mõõdupuu järgi; Alati pole vaja kohe asju ostma tormata- mõelge enne kui väga reaalselt seda vaja on; Sõltuvalt lapse iseloomust, vanusest tema huvist raha vastu vahest nendel teemadel lühiajaliselt rääkida; Raha ei kasva puu otsas, seda teenida on enamasti suht raske ja selle valimatu raiskamine on tänamatu. See oleks miinimumtase. Sealt edasi saab samm sammult õpetada juhendada; Laps (8.a) ise õpetas selle nipi mulle - kas ma vajan või ma tahan. Kui ma midagi väga tahan, siis ei pruugi see asi olla selline, mida ma tegelikult vajan; Rääkige sellest, kui midagi on läinud valesti ausalt ja lugupidavalt.</i>
Kaasamine	<i>Olge ise eeskujuks ja kaasake last, selgitage igapäevarahanduse toimimist, raha ostujõudu (võrreldes nt eluasemekulusid mänguasjade soetuskuludega vm); Lapsed tuleb poodi kaasa võtta ja alustuseks lasta valida endale midagi mingi kindla summa väärtuses. Et kallimat asja ei saa näiteks; Õppige ja mängige koos. Koos on alati toredam õppida.</i>
Praktiline kogemus	<i>Õpetada, kuidas raha jaoks peab tööd tegema ja kui kulutad kallile ja mittevajalikule, ei saa vajalikku, mida saaks ka järgmisel päeval osta. Õpetan ka vaatama/ootama allahindlusi; Ei ole vaja koduseid kulusid varjata. Vabalt võib läbi mängida n-ö lapse palgapäeva, kus tema saab teie palga (küll vaid paberil) ja peab maksma ära maksud, laenud jm ja arvestama, kuidas ülejäänu jagada; Lasta lapsel poes oma rahaga oste teha. Vanuses 7–10a on oluline eelkõige praktika ning üldine raha väärtuse mõistmine; Samuti soovitan suhtuda sellesse kui "koolirahasse", et laps saaks õppida läbi oma otsuste ja tegude, sh ka teha vigu, millest teha järeldusi; Kui alustada lapsele taskuraha andmist, siis anda lapsele esialgu vabad käed - las teeb ise enda otsused. Kui ta tahab osta endale nänni, siis las ta ostab. Sel juhul saab ta kogeda varakult ära, mis tunne on ise midagi meelepärast osta ja mis tunne on, kui raha saab otsa. Üsna pea hakkab laps ise enda ostusid planeerima; Julgustada varakult poes käima ja ise arvestama mida oma raha eest osta saab.</i>
Teadlikult antud taskuraha	<i>Ma sooviksin, et lapsed prooviksid suvel töötada ja oma esimese raha teenida ja tunda, kui raskesti raha tuleb ja kui kiiresti see läheb. Siis oma kogemusel tajuvad raha väärtuse. Teoorias rääkimine ei anna suurt kasu; Minu kogemust mööda aitab igapäevase taskuraha puudumine lapses kujundada paremaid tarbimisharjumusi (ostavad vähem pisiträna ja komme, kuigi on korralik summa kogutud, st raha puudumises pole küsimus). Taskuraha asemel annan lastele aegajalt suuremad summad; Alustada pigem väikeste summadega, et lapsed mõistaksid raha väärtust paremini. Meie ei anna meelega liiga suurt nädalaraha, pigem on see isegi liiga väike (võrreldes teiste lastega). Tänu sellele teeb laps rohkem läbimõeldud otsuseid, ei kuluta raha ainult kommide või mänguasjade peale; Minu lapsed "teenivad" oma taskuraha koduste töödega ise välja, see meetod on aidanud neil paremini aru saada, kui raskelt raha tuleb ja sellest tulenevalt nad mõtleavad enne kui midagi ostavad.</i>
Pangakonto loomine	<i>Lasta proovida sularahaga toimetamast, aga tutvustada ka kaardimakset ja viipemakset; Ennem pangakaardi tegemist õpetage laps sularahaga ümber käima!; Pangakaarti meie enne ei teinud kui sularahaga arveldamine oli selge.</i>

Märkus. Kood - kaldkirjas / paksus kirjas (**bold**) märgitud koodi moodustavad märksõnad.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Heliis Pöder,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Vanemate hoiakute, hinnangute ja tegevuste võrdlus ning nende seosed 7–10-aastaste laste rahatarkuse kujundamisel ja taskuraha andmisel“.
2. Vanemate teadmised, hoiakud ja käitumine rahatarkuse õpetamisel 7–10-aastasele lapsele“, mille juhendaja on Külli Hiiemäe-Metsar, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi ADA kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi ADA kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
4. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
5. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Heliis Pöder

13.05.2026